

YAPAY ZEKÂ VARLIKLARININ HUKUKİ STATÜSÜ ÜZERİNE DİSİPLİNLER ARASI BİR MUHAKEME*

AN INTERDISCIPLINARY REASONING ON THE LEGAL STATUS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ENTITIES

Emin Seyyid KÜÇÜK†

Öz

Yapay zekâ sistemlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte toplum üzerindeki etkisi gün geçtikçe artmakta ve son yıllarda yaşanan çığır açıcı gelişmelerle birlikte yapay zekâ teknolojisine olan ilgi artmaktadır. Şöyle ki; yapay zekâ hâlihazırda savunmadan sanayiye, eğitimden bilişime birçok farklı alanda kullanılmaktayken, piyasaya sürülen büyük dil modelleriyle birlikte insanların yapay zekâyâ ulaşımı kolaylaşmış ve bu sayede bireysel ölçekte kullanım da artmış, yapay zekâ sistemleri hayatımıza entegre olmuştur. Yapay zekâ sistemleri, bir insanın saatler içinde yapabileceği işlemleri saniyeler içinde yapabilmektedir. Yapay zekâ teknolojisini asıl ilgi odağı haline getiren noktaysa; bu teknolojinin kapasitesinin insanın hayal gücüyle eşdeğer olmasıdır. Şöyle ki; gelişen yapay zekâ

* Bu makale Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ali Fuad Başgil Hukuk Fakültesinde verilen Bilimsel Araştırma ve Proje Dersi için hazırlanan ödevin genişletilmiş halidir. Bu süreçte danışmanlığımı yürüten ve desteğini her daim hissettiğim kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Atilla Kasap'a teşekkürlerimi sunarım.

† Stajyer Avukat, Samsun Barosu. eminkucuk2855@gmail.com, ORCID: 0009-0008-3678-4480.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 31.10.2023

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 03.05.2024

Atıf/Citation: Küçük, Emin Seyyid. "Yapay Zekâ Varlıklarının Hukuki Statüsü Üzerine Disiplinler Arası Bir Muhakeme." *Bilişim Hukuku Dergisi* 6, no. 1 (2024): 198-269.

teknolojisiyle Einstein'la izafiyet teorisi üzerine sohbet edilebilmekte, istenilen sanatçıya musiki eserler icra ettirilebilmektedir. Yapay zekâ teknolojisinin bu denli hızlı gelişimi, çözümlenmesi gereken pek çok hukuki soru ve sorunu beraberinde getirmektedir. Sorumluluk ve tazminat hukuku, fikri ve sınai haklar, kişilik hakları bu bağlamda ilk akla gelen ve çözümlenmesi gereken hukuki konulardır. Esasen bu sorunların temelinde yatan ana sorunsal ise yapay zekânın hukuki statüsüdür. Bu hukuki statünün açığa kavuşturulmasıyla beraber yapay zekâ sisteminin kullanımından doğabilecek ihtilaflara uygulanacak hukuk kuralları da belirlenebilecektir. Bu bağlamda doktrinde yapay zekânın hukuki kişiliği haiz olmadığını ve mevcut hukuki düzenlemelere yapılacak çeşitli düzenlemelerle bu sorunun üstesinden gelinebileceğini savunan görüşler bulunduğu gibi yapay zekânın kişiliği haiz olması gerektiğini savunan farklı görüşler de mevcuttur. Bu bağlamda Avrupa Parlamentosu'nun önerdiği elektronik kişilik modeli başta olmak üzere Amerikan hukuku dâhil yapay zekâ sistemleri için çeşitli kişilik modelleri önerilmektedir. Bu makale, bir görüşü kayıtsız şartsız savunmak yerine hâlihazırda doktrinde tartışılan görüşleri eleştirel yönleriyle değerlendirmekte ve bu değerlendirmede de karşılaştırmalı hukuk ve normatif metodolojilerinden yararlanmaktadır. Bu makalenin ayrıca, klasik bir hukuki metinden farklılaşarak, yapay zekânın yapısını, öğrenme biçimini ve çalışma prensiplerini inceleyen ve bu incelemeyi hukuki kişi ve kişilik kavramları ile sentezleyen disiplinler arası bir çalışma özelliği bulunmaktadır. Bu çalışma, ileride kendini temsil edebileceği ve bir şeyi neden yapmak isteyeceğini bilebilecek seviyede olacağı öngörülen bir varlığın, hukuki kişiliği haiz olmamasının modern hukuk anlayışıyla bağdaşmadığını, yapay zekânın *sui generis* yapısına uygun bir kişilik modelinin geliştirilmesinin gerekli olduğunu, bu sayede gelecekte oluşabilecek muhtemel uyuşmazlıkların önüne geçilebileceğini veya doğru bir hukuki düzlemde çözüme kavuşturulabileceğini tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Hukuki Kişilik, Elektronik Kişilik, Derin Öğrenme, Makine Öğrenmesi, Avrupa Parlamentosu, Sui Generis Yapı.

Abstract

With the proliferation of artificial intelligence systems, its impact on society is increasing day by day, and with the groundbreaking developments in recent years, interest in artificial intelligence technology has increased. Namely, while artificial intelligence is already used in many different fields from defense to industry, education to informatics, people's access to artificial intelligence has become easier with the large language models released on the market, and thus, the use on an individual scale has also increased and artificial intelligence systems have integrated into our lives. Artificial intelligence systems can do in seconds what a human can do in hours. The main reason artificial intelligence technology is the center of attention is its capacity, which is equivalent to human imagination. For example, with the developing artificial intelligence technology, it is possible to have a conversation with Einstein on the theory of relativity, or to have the desired artist perform musical works. Such rapid development of artificial intelligence technology brings with it many legal questions and problems that need to be resolved. Liability and compensation law, intellectual and industrial rights, and personal rights are the first legal issues that come to mind in this context and need to be resolved. In fact, the main problematic underlying these issues is the legal status of artificial intelligence. With the clarification of this legal status, the legal rules to be applied to disputes that may arise from the use of the artificial intelligence system can also be determined. In this context, there are opinions in the doctrine that artificial intelligence does not have legal personality and that this problem can be overcome with various regulations to be made to the existing legal regulations, as well as different opinions that artificial intelligence should have personality. In this context, various personality models have been proposed for

artificial intelligence systems, including a electronic personality model proposed by the European Parliament and American law. This article critically evaluates the views that are currently discussed in the doctrine, rather than advocating one view unabashedly, and this evaluation utilizes comparative law and normative methodologies. This article is also an interdisciplinary work that differs from a classical legal text by examining the structure, learning style and working principles of artificial intelligence and synthesizing this examination with the legal concepts of person and personality. This study argues that it is incompatible with the modern understanding of law that an entity, which is predicted to be able to represent itself in the future and to know why it would want to do something, does not have legal personality, and that it is necessary to develop a personality model suitable for the sui generis structure of artificial intelligence, so that possible disputes that may arise in the future can be prevented or resolved on a correct legal level.

Keywords: Artificial İntelligence, Personhood, Electronic Personhood, Deep Learning, Machine Learning, European Parliament, Sui generis Structure.

GİRİŞ

Teknoloji gelişerek ve dönüşerek hayatımızın çok farklı alanlarına temas etmektedir. Teknolojinin temas ettiği alanlardan biri de; hukuk kurallarıdır. Teknoloji sayesinde hukuk kuralları da gelişip, dönüşmektedir.¹ Örneğin gelişen teknoloji ile birlikte hayatımıza giren otonom araçlarla, yeni hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulacağı ifade edilmektedir.²

¹ Seda Kara Kılıçarslan, "Yapay Zekanın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar" *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi* 4, no. 2 (2019): 363.

² Tuba Kelep Pekmez, "Otonom Araç Kullanımından Doğan Cezai Sorumluluk: Türk Hukuku Açısından Genel Bir Değerlendirme", *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 6, no. 2 (2018): 193; Batu Kınkoğlu ve Yücel Hamzaoğlu,

Otonom araçlarla birlikte yeni düzenleme ihtiyacının sebeplerinden biri de; gelişen yapay zekâ teknolojisiyle, otonom araçların tamamen insansız sürücüye (seviye beşe) doğru evrilmesidir.³ Şöyle ki; seviye beş bir otonom aracın yapmış olduğu kazada hukuki sorumluluk rejiminin nasıl olacağı, yapay zekânın hukuki sorumlu olarak addedilip addedilmeyeceği ya da ürün sorumluluğuna gidilip gidilemeyeceği günümüzde tartışılan ve neticelendirilmesi gereken bir konudur.

Yapay zekâ son yıllarda teknolojinin gelişim gösterdiği en önemli alanlardan biridir. Yapay zekâ sadece otonom araçlarda değil, hayatımızın her alanında karşımıza çıkmakta ve etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Yapay zekânın bu denli etkin kullanılmasının sebepleri; bir insanın normalde saatlerini alabilecek işleri saniyeler içinde yapabilmesi (yüzlerce sayfalık metinleri çevirmek), özel beceri gerektiren görevleri en az hatayla yerine getirebilmesi (insansız hava araçları), erişimin kolay olması (arama motorları) ve geliştirilebilir bir teknoloji olması şeklinde özetlenebilir. Yapay zekâ destekli arama motorları, kişisel asistanlar, 3D yazıcılar, medya, siber güvenlik sistemleri, endüstriyel robotlar, bankacılık ve finans hizmetleri, afet yönetimi (arama kurtarma çalışmaları), sağlık hizmetleri yapay zekânın kullanım alanlarından bazılarıdır. Yapay zekânın kullanım alanları bunlarla sınırlı değildir.

Yapay zekâyı diğer teknolojilerden ayıran nokta ise öğrenebilme yetisidir.⁴ Yapay zekâ, makine öğrenimi ya da derin

Melike Hamzaoğlu, "Otonom Araçlardan Kaynaklanan Kazalarda Hukuki Sorumluluk Rejimi" *Adalet Dergisi* 66, no. 1 (2021): 370.

³ Seviye 5: İnsanla etkileşime ihtiyacı olmayan tamamen otonom araçlardır. Bu seviyedeki araçlar, yolcu ya da eşyayı bağımsız şekilde taşıyabilen robotlar olarak tanımlanmaktadır. Bkz. Erkut Yiğit ve A.Erdem Öner, Orçun Yöntem, "Otonom Araçların Otomotiv Sektörüne Etkileri ve Beraberinde Getirdiği Yenilikler" *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi Özel Sayı* (2020): 182.

⁴ Bebar Bilim, "Yapay Zeka Nedir? - Çok İlginç Örneklerle", Youtube, erişim tarihi: Nisan 16, 2023,

öğrenme metodunu kullanarak bilgiyi (veriyi) hızlı bir şekilde işlemekte ve istenilen sonuçları yüksek doğruluk oranıyla sunmaktadır. Yapay zekânın öğrenebilme ve öğrendiğini uygulama yetisi insanın hayal gücüyle yarışmaktadır. Yapay zekânın öğrenebilme yetisi son yıllarda yapay zekânın popüleritesinin artmasını sağlayan gelişmiş dil modeliyle açıklanabilir. Şöyle ki; yapay zekâ destekli dil modeline İngiliz şair William Shakespeare'e ait birkaç dize tanımlatıldıktan sonra yapay zekâ onun üslubundan şiirlere devam edebilmektedir.⁵ Hatta Shakespeare'in üslubunu öğrenen yapay zekâ Shakespeare gibi yeni şiirler yazabilmektedir. Oluşan yeni metinlerin eser mahiyetinde olup olmadığı, şayet eser kabul edilirse eserlerin fikri mülkiyet haklarının kime ait olacağı cevaplanması gereken hukuki sorulardır.

Görüldüğü üzere yapay zekâ teknoloji kendisi ile beraber hak ve sorumluluk temelli birçok hukuki soru ve sorunu beraberinde getirmekte olup esasen bu soruların kökeni olan yapay zekânın hukuki statüsünü (kişiliğini) tartışma konusu yapmaktadır. Diğer bir ifadeyle yapay zekânın hukuki statüsünün netlik kazanması diğer hukuki problemler noktasında uygulanacak hükümlerin de netlik kazanmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmanın amacı; hukuki statüsü (kişiliği) tartışma konusu haline gelen yapay zekânın, mevcut hukuki düzenlemeler ve bilimsel çalışmalar ışığında incelenip nihayetinde de yeni hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulup duyulmadığının ortaya konulmasıdır. Bu çerçevede ilk olarak yapay zekâ ve öğrenme olgusuna değinilecek ardından yapay zekânın hukukla ilişkisi incelenip akabinde hukuki bağlamda

<https://www.youtube.com/watch?v=D0NTkVrWG4Q&list=PLdbeYAM5mGiS0AoQQsOKyRow-PEUSKfXE&index=3>.

⁵ Mert Günçiner, "Shakespeare Gibi Yazabilen Ritim ve Kafiye Ustası Yapay Zekâ", Gelecekbilimde.net, erişim tarihi: Nisan 16, 2023 <<https://gelecekbilimde.net/shakespeare-gibi-yazabilen-ritim-ve-kafiye-ustasi-yapay-zeka/>>.

kişi ve kişilik kavramı tanımlanıp nihayetinde yapay zekânın hukuki statüsü hakkındaki bilimsel tartışmaların üzerinde durulacaktır.

I. YAPAY ZEKÂ (ARTIFICIAL INTELLIGENCE) NEDİR?

A. Yapay Zekânın Tanımı

Yapay zekâ kavramı ilk bakışta – bilim kurgu filmlerinin de etkisiyle – fütürist bir kavram olarak gözükse de günlük hayatta sıklıkla kullandığımız internet arama motorları, akıllı telefonlardaki kişisel asistanlar, akıllı saatler, 3D yazıcılar ve navigasyon cihazlarında yapay zekâ teknolojisi bulunmaktadır. Diğer deyişle, yapay zekâ geleceğin değil bizatihi bugünün kavramı ve teknolojisidir.

Yapay zekâ kavramını şöyle tanımlayabiliriz:

Yapay zeka, kendisine verilen görevi yerine getirebilmek için insan zekâsını örnek alan, topladığı bilgileri, edindiği deneyimleri kullanarak kendini yineleyen, geliştiren sistemler veya makineler şeklinde tanımlanabilir.⁶ Yapay zekânın herkesçe kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır.⁷ Yapay zekânın tanımını yapmanın zorluklarından biri de;⁸ yapay zekâ

⁶ Oracle Cloud, "AI Nedir? Yapay Zeka Hakkında Bilgi Edinin", Oracle.com, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://www.oracle.com/tr/artificial-intelligence/what-is-ai/>; Daha fazla yapay zekâ tanımı için bkz. Mürvet Senem Çetin, "Yapay Zekânın Cezai Sorumluluğu" *İstanbul Barosu Dergisi* 95, no. 5 (2021): 133-136; Yapay zekâ tanımında iki temel yaklaşım ön plana çıkmaktadır: Bunlar; insan merkezli yaklaşım ve rasyonel yaklaşımlardır. Bkz. Erdem Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2022), 8.

⁷ Jerry Kaplan, *Artificial Intelligence, What Everyone Needs To Know* (ABD: Oxford University Press, 2016) 1.

⁸ Andreas Kaplan ve Michael Haenlein, "Siri, Siri, in My Hand: Who's The Fairest in the Land? On the Interp Retations, Illustrations, and Implications of Artificial Intelligence" *Business Horizons* 62, no. 1, (2019) 17; Yapay zekâ

alanında yaşanan hızlı gelişmeler olup tanımının da bu gelişmelerle birlikte şekillenmesidir.⁹

B. Yapay Zekânın Tarihçesi

Dünya savaşı esnasında Alman kuvvetlerinin gönderdiği şifreli mesajları, deşifre etmek için teknolojik makineler kullanılmıştır.¹⁰ Bu makineleri tasarlayıp, kullananlardan biri de kriptolog Alan Mathison Turing'tir.¹¹ Turing'in 1950 yılında yazmış olduğu "Makineler de düşünebilir mi?" başlıklı makalesiyle yapay zekâ kavramı bilimsel olarak tartışılmaya başlanmıştır.¹² Ardından John McCarty 1956 yılında bu makinelere ve yaptığı işlemlere yapay zekâ adını vermiştir. Yapay zekâ, "zeki makineler ve özellikle bilgisayar programları yapma bilimi ve mühendisliği" şeklinde tanımlanmıştır.¹³

tanımını yapmaktaki ontolojik zorluklar için bkz. Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 7.

⁹ Barış Gözübüyük, "Yapay Zekânın Meydana Getirdiği Fikri Ürünlere İlişkin 5846 Sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar Ve Çözüm Önerileri" *Kırıkkale Hukuk Mecmuası* 1, no.1 (2021) 56.

¹⁰ Berkcan Kurtuluş, "Yapay Zeka Ve Hukuk", Hukuk ve Bilişim.org, erişim tarihi: Nisan 16, 2023 https://hukukvebilisim.org/yapay-zeka-ve-hukuk/#Yapay_Zeka_Hukuku.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Deniz İhsan Taşdelen, "İkinci Dünya Savaşı'nın Kaderini Değiştiren Kriptolog: Alan Turing", Milliyet.com, erişim tarihi: Nisan 16, 2023 , <https://www.milliyet.com.tr/molatik/galeri/ikinci-dunya-savasinin-kaderini-degistiren-kriptolog-alan-turing-85419/1> ; Tom Taulli, *Artificial Intelligence Basics: A Non-Technical Introduction* (Berkeley Kaliforniya: Apress, 2019), 2.

¹² Alan M. Turing, "I PROPOSE to Consider the Question, 'Can Machines Think?', 'Computing Machinery and Intelligence', *Mind*, LIX/236 (1950): 433, <https://doi.org/10.1093/mind/LIX.236.433> .

¹³ John McCarthy, "'What Is AI?/Basic Questions'" Stanford University, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <http://jmc.stanford.edu/artificial-intelligence/what-is-ai/index.html>.

Yapay zekânın becerileri geçmişten günümüze doğru artmıştır. İlk olarak dama¹⁴ - satranç¹⁵ oynayan yapay zekâ ilerleyen yıllarda tıp alanında teşhis için kullanılmaya başlanmıştır.¹⁶ Günümüzde yapay zekâ insan sürücüsüz(otonom) araç teknolojisi, yüz tanıma, savunma sanayisi gibi birçok alanda kullanılmaktadır.

Yapay zekânın son ürünlerinden biri de GPT-4 isimli dil modelidir. Bu model elindeki veriler sayesinde William Shakespeare gibi şiirler yazmakta, Albert Einstein gibi röportajlar vermekte, bununla da yetinmeyip kendi özgün ürünlerini ortaya koymaktadır.¹⁷ GPT-4'ün meydana getirmiş olduğu eserlerin, hukuki açıdan sahibinin kim olduğu tartışma konusudur.¹⁸

¹⁴ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 5.

¹⁵ Ünlü satranç ustası Garry Kasparov ile Deep Blue (Derin Mavi) isimli bir yapay zekâ ile ilki 1996 ikincisi 1997 yılında olmak üzere iki müsabaka gerçekleşti. İlkini (1996) 4-2 kazanan Kasparov, ikincisinde (1997) 3.5-2.5 puanla yenildi. Bkz. Emir Güney, "Kasparov Derin Mavi'ye Karşı: Satranç ve Yapay Zekâ", Khas.edu, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://panorama.khas.edu.tr/kasparov-derin-maviye-karsi-satranc-ve-yapay-zeka-529>.

¹⁶ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 61.

¹⁷ Bkz. Barış Özcan, "Yapay Zeka Dünyasındaki En Büyük Sıçrama Gerçekleşti! GPT-3 Nedir?", Youtube, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=r2dQgdkUJg>.

¹⁸ Yapay zekâ tarafından meydana getirilen eserlerin mevcut Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında eser statüsünde sayılıp sayılmayacağı tartışma konusudur. Bu konuda doktrinde ifade edilen ilk görüşte; yapay zekâ tarafından üretilen eserlerin FSEK kapsamında eser sayılmasının mümkün olmadığı, bu gibi eserlere karşılaştırmalı hukuktaki görüşler ışığında *sui generis* bir korumanın sağlanılabileceği öne sürülmektedir. Bkz. Gözübüyük, "Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar Ve Çözüm Önerileri" 54 ff. Bu konuda doktrinde ifade edilen ikinci görüşte ise; yapay zekânın bir türü olan sohbet botu kullanılarak oluşturulan veri tabanlarının (eserlerin) fikri hak sahipliği noktasında FSEK m. 6 kapsamında sohbet yazılımının kullanıcıyla geçmiş olduğu iletişimdeki verileri seçerek ya da düzenleyerek veri tabanı oluşturması ve gerekli şartları sağlaması halinde, 'işleme eser' olarak

C. Yapay Zekâ Nasıl Çalışır?

Yapay zekâ öğrenerek çalışmaktadır. Öğrenmekte ve öğrendiğini uygulamaktadır. Aslında üst bir kavram olan yapay zekâ, içinde iki öğrenme metodu barındırmaktadır. Bunlar makine öğrenmesi ve derin öğrenmedir.¹⁹

Makine öğrenmesi (machine learning) en çok bilinen öğrenme metodu olup bu yüzden sıklıkla yapay zekâ yerine kullanılıp karıştırılmaktadır.²⁰ Bu metotta yapay zekâ tıpkı bir insan gibi hatalarından ders çıkararak öğrenmekte ve kendini geliştirmektedir. ²¹ Makineye ilk başta eğitim verisi (training data) adı verilen temsili veriler öğretilmektedir.²² Makine öğrendiği bu temel verileri olaylara uyarlayarak, uyarladıkça yeni şeyler öğrenerek kendini geliştirmektedir.

Örneğin Google Deepmind projesiyle bir yapay zekâ karakteri tasarlanmış ve bu karaktere A noktasından B noktasına gitmesi talimatı verilmiştir. Karakter yoluna devam ederken önüne bir duvar engeli çıkmış, karakter bu engeli yürüyerek aşamayınca, sıçramayı öğrenmiştir. Ardından daha büyük bir engelle karşılaşmış, o zaman daha yükseğe sıçrayarak bu engeli

değerlendirilebileceği önerilmiştir. Bu bağlamda FSEK Ek Madde 8 kapsamında veri tabanını oluşturan yapımcı veya veri tabanı sahibinin harcamış olduğu emek ve sermaye nispetinde *sui generis* bir koruma sağlanabilecektir. Bkz. Mahmut Furkan Balaban ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim, "Chatgpt Gibi Sohbet Yazılımlarının (Sohbet Botları/ Chatbots) Neden Olduğu Hukuka Aykırılıkların Önlenmesi", ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi 5, no.2 (2023) 777-782.

¹⁹ Başak Bak, "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü Ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk" Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 9, no.35 (2018), 212.

²⁰ Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, Yapay Zeka Endüstri 4.0 ve Robot Üreticiler-Hukuki Bakış (Aristo Yayınları,2019) 50; Bak , "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü" 212.

²¹ Bak , "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü" 213.

²² Evan J. Zimmerman, "Machine Minds: Frontiers in Legal Personhood" 8 (yayınlanmamış taslak metin) 5, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2563965>.

aşmış, karakter daha birçok farklı engele karşı yeni hareketler geliştirmiş, artık hiçbir engele takılmadan ilerleyebilecek hale gelmiştir.²³ Projede makineye temsili veri(yürüme) öğretilmiş, makine bu temsili veri sayesinde hareket ederek karşılaştığı sorunlar, yaptığı hatalar neticesinde öğrenerek kendini geliştirmiştir.²⁴

Derin öğrenme (deep learning): “*Nesne tanıma, konuşma tanıma, doğal dil işleme gibi alanlarda çok katmanlı yapay sinir ağlarını kullanan bir yapay zekâ yöntemi*”²⁵ şeklinde tanımlanmaktadır. Derin öğrenme makine öğrenmesini de içine alan gelişmiş bir yapay zekâ öğrenme metodudur.²⁶

Derin öğrenmenin temelinde insandaki sinir ağlarına(nöronlara) benzeyen yapay sinir ağı sistemi vardır.²⁷ Bu sinir ağları sakladığı işlenmemiş veriyi (bilgiyi) almakta, çok katmanlı yapısında ayırt edici özelliklerine göre işleyip öğrenerek, kullanmaktadır.²⁸ Yapay zekânın ihtiyacı olan bu verileri big data²⁹ (büyük veri) ile sağlayacağı düşünülmektedir.

²³ Bebar Bilim, " "Yapay Zeka" Nedir?".

²⁴ Bkz. "Bebar Bilim, 'Makine Öğrenmesi Nedir? - Makineler Nasıl Öğrenir?' ", Youtube, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=YuhOCJ6FjC4&list=PLdbeYAM5mGiS0AoQQsOKyRow-PEUSKfXE&index=3>.

²⁵ Atınç Yılmaz ve Umut Kaya, *Derin Öğrenme* (İstanbul: KODLAB, 2020) 1.

²⁶ Muhammet Atalay ve Enes Çelik, "Büyük Veri Analizinde Yapay Zeka ve Makine Öğrenmesi Uygulamaları" *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9, no.22 (2017): 164.

²⁷ Çetin Elmas, *Yapay Zeka Uygulamaları*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2018) 149.

²⁸ Kürşat Arslan, "Eğitimde Yapay Zekâ Ve Uygulamaları" *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 11, no.1 (2020) 71; Yalçın Karaküçük ve Serhat Eker, *Oftalmolojide Yapay Zeka Ve Derin Öğrenme Uygulamaları*, ed.Ahmet Rıza Şahin, Kamil Doğan, Süleyman Sivri (Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2020) 125.

²⁹ İnternet kullanan her bireyin büyümesine ve gelişmesine katkı sağladığı büyük veri; gözlemlerden, araştırmalardan, arama motorlarından, bloglardan, forumlardan, sosyal medyadan ve diğer birçok kaynaktan elde edilen verilerin anlamlı ve işlenebilir hale getirilmiş biçimine denir. Bkz.

Derin öğrenme metodunu yukarıdaki A noktasından B noktasından giden karaktere uyarlanabilir. Karakter yürürken önüne bir duvar engeli çıktığında belleğindeki bilgileri tarayarak onun duvar olduğu bilgisi ile atlama bilgisini yapay sinir ağlarında hızlıca işleyip birleştirerek duvarı atlayarak geçebileceğini öğrenecek ve hiç takılmadan duvar engelini aşacaktır. Yapay zekâ, derin öğrenme ile soyut verileri işleyerek, somut hale getirip kullanmaktadır.³⁰

Yapay zekâ fonksiyonları esas alınarak dörtlü şekilde sınıflandırılmıştır:³¹

1. Tepki Veren (reactive) Yapay Zekâ: Yapay zekânın en temel biçimi olup sınırlı kapasiteye sahiptir. İnsan beyninin değişik uyaranlara tepki verme yeteneğini taklit eder.³² Yapay zekâ bu seviyede çevreyi algılayıp tepki verir ve sadece bir alanda uzmanlaşır.³³ 1997 yılında meşhur satranç şampiyonu Garry Kasparov'u yenen Deep Blue isimli yapay zekâ bunun örneği olarak düşünülebilir.³⁴

2. Sınırlı Hafızalı (limited memory capacity) Yapay Zekâ: Reaktif yapay zekânın tepki verme özelliğine sahip olup buna ek olarak geçmiş deneyimlerinden öğrenebilme ve karar verme yeteneklerini de haiz yapay zekâ türüdür.³⁵ Bu türde yapay zekâ sınırlı bir hafızaya sahiptir.³⁶ Yapay zekâ hafızasındaki bilgileri ve edindiği becerileri uygun kararlar alıp hatasız bir şekilde

"GTech, 'Büyük Veri Nedir? Nasıl Kullanılır?', GTech.com, erişim tarihi: Nisan 16, 2023 <https://www.gtech.com.tr/buyuk-veri-nedir-nasil-kullanilir/>.

³⁰ Karaküçük ve Eker "Oftalmolojide Yapay Zeka" 125.

³¹ Yapay zekânın kapasitelerine göre sınıflandırılması için bkz. Kılıçarslan, "Yapay Zekânın Hukuki Statüsü" 366.

³² Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 34.

³³ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 34.

³⁴ Bak, "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü" 213.

³⁵ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 35.

³⁶ Bak, "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü" 213.

uygulamak için kullanılmaktadır.³⁷ Örnek olarak; sürücüsüz araçlar, yüz tanıma sistemleri, sohbet botları, kişisel dijital asistanlar gösterilmektedir.³⁸

3. Zihin Teorisi (theory of mind) Düzeyinde Yapay Zekâ: Zihin teorisi seviyesindeki yapay zekâ; insanların duygu, düşünce, ihtiyaç ve inançlarını anlayıp insanlarla sosyal etkileşimde bulunabilir.³⁹ Yapay zekânın henüz bu seviyesi geliştirilmemiş olmakla birlikte bilim insanları bu hedef doğrultusunda çalışmaktadır.⁴⁰ Bu tür yapay zekâ Starwars filmindeki C-3PO ve R2-D2 gibi bilim kurgu filmleri karakterleriyle örneklenmektedir.⁴¹ Hanson Robotics şirketi tarafından 2016 yılında üretilen Sophia isimindeki insansı robotun, insanın düşüncesini algılayıp, insanla sosyal etkileşimde bulunma (hatta espri yapma) yeteneğine sahip olduğu düşünüldüğünde zihin teorisi seviyesindeki yapay zekânın öncüllerinin hâlihazırda geliştirilmiş olduğu iddia edilebilir.⁴²

4. Kendi Varlığının Farkında Olan (self-aware) Yapay Zekâ: Yapay zekâ araştırmalarının en üst seviyesi olarak kabul edilen bu tür, kendi varlığının farkında olan ve çevresini algılayabilen bilinç sahibi varlıklardır.⁴³ Bilinçli varlıklar olması hasebiyle bir şeyin ne anlama geldiğini ve neden yapmak istediğini bilecektir.⁴⁴ Ayrıca yapay zekâ bu türünde başkalarının duygularını anlamakla kalmayıp, kendisi de potansiyel olarak

³⁷ Bak , “Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü” 213.

³⁸ Bak , “Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü” 214; Armağan Ebru Bozkurt ve Başak Bak, *Futurist Hukuk - Yapay Zeka, Biyobankalar, Gıda Kapsülleri* (İstanbul: Aristo, 2018) 9.

³⁹ Bak , “Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü” 214.

⁴⁰ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 36.

⁴¹ Bozkurt ve Bak *Futurist Hukuk* 10.

⁴² Bak , “Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü” 214.

⁴³ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 37.

⁴⁴ Bozkurt ve Bak *Futurist Hukuk* , 10-11.

duygulara, ihtiyaçlara sahip olacaktır.⁴⁵ Ex Machina filmindeki Eva karakteri bu seviyedeki yapay zekâ türüne örnek olarak gösterilebilir.⁴⁶

Yapay zekâ, hali hazırda ilk iki türüyle faaliyet göstermekte olup diğer türlerinin faaliyete geçmesi için de çalışmalar hızla devam etmektedir. Yapay zekânın ilk iki türünde dahi mevcut hukuki düzenlemeler sorunları çözmede yetersiz kalmaktadır.⁴⁷ Kendisini temsil edebileceği öngörülen dördüncü seviye yapay zekâ türüne gelindiğinde ise mevcut düzenlemelerin daha da yetersiz kalacağı ifade edilmektedir.⁴⁸

II. YAPAY ZEKÂ ve HUKUK İLİŞKİSİ

Yapay zekâ her alanda olduğu gibi hukuk alanında da faaliyet göstermektedir. Yapay zekâ, hukuk alanında yargılama faaliyetlerinde kullanılabilen ve veya hukuki düzenlemelere etki edebilmektedir.

Yapay zekâ yargılama faaliyetlerinde ilk olarak 20. yy da bilişim sistemlerinden esinlenilerek hukuki projeler geliştirmek için kullanılmıştır.⁴⁹ Bu projelerde yapay zekâ mevzuatı ve yasal argümanları dijital hale getirmiştir.⁵⁰ Yapay zekânın yargılama faaliyetlerinde etkisi makine öğreniminin kullanımı sayesinde artmıştır. Yapay zekâ, bilgi toplamada, tasniflemede, karar vermede son olarak temyiz safhasında da kullanılarak⁵¹ mahkeme işlemlerinin birer parçası haline gelmiştir.

⁴⁵ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu",37.

⁴⁶ Bozkurt ve Bak *Futurist Hukuk* , 10-11.b

⁴⁷ Bak , "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukukî Statüsü" 215.

⁴⁸ Bak , "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukukî Statüsü" 215.

⁴⁹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 96.

⁵⁰ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 96.

⁵¹ Heikkinen, Tiia-Helina, "How Does the Use of Artificial Intelligence Affect the Concept of Fair Trial?" (Faculty Of Law Lund University) 25, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/8980709>.

Mahkemeler de bu şekilde dijitalleşip dönüşmektedir.⁵² Bu durum örneklerinden biri de Çin'deki akıllı mahkemelerdir: Zhi Hui Fa Yuan. Bu mahkemeler büyük veri (big data) ile daha önceki davaları karşılaştırarak hologram hakimler aracılığıyla karar vermektedir. Bu mahkemelerde genelde hukuk davaları görülürken, mahkemeler ayrıca arabuluculuk faaliyeti yürütmekte, icra takibi ve delil değişim işlemleri de yapabilmektedir. Nisan 2022 itibarıyla Tianjin Mahkemesi, %91,67 başarı oranıyla 140'tan fazla sivil toplum arabuluculuk faaliyeti yürütmüştür. Akıllı mahkemelerin bu başarı oranı hali hazırda bir insan arabulucunun başarı oranından daha yüksek bir başarı oranıdır.⁵³

Yapay zekâ sadece mahkemelerde değil sözleşme incelemelerinde avukatlar gibi⁵⁴ kullanılmaya başlanmıştır. LawGeex isimli araştırma firması, Stanford ve Güney Kaliforniya Üniversitesi'ndeki akademisyen hukukçularla birlikte 2018 yılında bir çalışma yürütmüştür.⁵⁵ Bu çalışmayla

⁵² Gökhan Erdoğan, "Yapay Zekâ Ve Hukukuna Genel Bir Bakış" *Adalet Dergisi* 66, no. 131 (2021/1) ; AIHM tarafından kullanılan yapay zekâ ile ilgili haber için: Cumhuriyet Gazetesi, 'Dava Sonuçlarını Tahmin Eden Yapay Zeka Geliştirildi', Cumhuriyet.com, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dava-sonuclarini-tahmin-eden-yapay-zeka-gelistirildi-620756>.

⁵³ Z.Ebrar Kaya, "'Çin'de Robot Hakimler" *Hukuk ve Bilişim Dergisi*", Hukuk ve Bilişim.org, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://hukukvebilisim.org/cinde-robot-hakimler/>.

⁵⁴ **Joshua Browder** İngiltere'de insanların trafik cezalarına itiraz etmesine yardımcı olmak için (hukuki danışmanlık hizmeti şeklinde) **yapay zekâ destekli chatbot geliştirildi. Chatbotu kullanan kişiler açmış oldukları davalar neticesinde 375.000 adet park cezası iptal edildi. Ayrıntılı bilgi için bkz:** Furkan Babur, "Yapay Zeka Destekli Robot Avukat Giderek Yaygınlaşıyor", Donanimhaber.com, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://www.donanimhaber.com/Yapay-zeka-destekli-robot-avukat-giderek-yayginlasiyor--92356>.

⁵⁵ [Artificial Lawyer](#), "LawGeex Hits 94% Accuracy in NDA Review vs 85% for Human Lawyers", [Artificial Lawyer](#).com, erişim tarihi: Nisan 16, 2023,

yapay zekâlı bir yazılımın hukuk sözleşmelerini konunun uzmanı yirmi avukat hukukçuya nazaran daha başarılı bir şekilde incelemesi hedeflenmiştir. Çalışmadaki sözleşmeler 30 farklı hukuki sorunu içermiştir, bu sorunları tespit etmek avukatların 4 saatini alırken; yazılım sadece 26 dakika da bu sorunları tespit etmiştir. Çalışma sonucunda avukatlar, sorunları % 85 gibi bir doğruluk oranıyla tespit etmiş; yapay zekâ ise bu konuda % 94 doğruluk oranıyla avukatları geride bırakmıştır.⁵⁶

Yapay zekâlı sistemlerin hukuk alanındaki rolünün giderek artması, hukukun ve bilişimin ortaklığına dayanan bilimsel hukukun yeni bir alt şubesi olarak görülen bilişsel hukukun (Computational Law) doğumuna sebep olmuştur.⁵⁷ Bu yeni bilim dalı "*makineleşmeye dayalı hukuki analiz*" olarak ifade edilmektedir.⁵⁸ Bilişsel hukukta düzenlemeler kesin, hesaplanabilir şekilde sistemlere kodlanarak hukuki çıkarımlar elde edilmektedir.⁵⁹ Sistemler, mantık kurallarını da kullanarak kullanıcılardan gelen girdileri analiz etmekte ve kullanıcıların yasayı ihlal edip etmediğini kullanıcıya bildiren çıktılar üreterek yeni önerilerde bulunmaktadır.⁶⁰

Yapay zekânın kolay ulaşımı, hızlı çözümleri ve başarı oranlarının yüksekliği yapay zekâyı hukukun aktörlerinden biri haline getirmektedir. Devletler de yapay zekâyı yargı sistemlerinin birer parçası haline getirmeye başlamıştır. Çin,

<https://www.artificiallawyer.com/2018/02/26/lawgeex-hits-94-accuracy-in-nda-review-vs-85-for-human-lawyers/>.

⁵⁶ [Artificial Lawyer](#), "LawGeex in NDA Review."

⁵⁷ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu",97.

⁵⁸ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu",97.

⁵⁹ Michael Genesereth, "Computational Law The Cop in the Backseat' White Paper, CodeX - The Stanford Center for Legal Informatics", (2015): 1, <http://logic.stanford.edu/publications/genesereth/complaw.pdf>.

⁶⁰ The University Of Memphis, "Computational Law", Memphis.edu, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, https://www.memphis.edu/law/documents/computational_law.pdf.

İngiltere, ABD, Kanada gibi ülkeler yapay zekâ konusunda strateji belgelerini yayınlamıştır.⁶¹

Yapay zekâ hukuki düzenlemelere de etki etmektedir. Hukuk, insan yaşamını düzenleyen kurallar bütünüdür.⁶² Yapay zekânın da insan yaşamına etkisi tartışılmayacak derecede fazla olup bu etki giderek artmaktadır. Bu sebepten yapay zekânın ve hukuk kurallarının birbirine etki etmesi kaçınılmazdır. Yapay zekâ sayesinde insanlar yeni haklar kazanmakta ya da mevcut olan hakların sınırları değişime uğramaktadır. Haklar insanlara hukuken korunan menfaatler sağlamakta,⁶³ insanlara "talepte bulunma" yetkisi vererek, hukuki ilişkinin diğer tarafına da bir takım yükümlülükler getirmektedir.⁶⁴ Kişinin "talepte bulunma" yetkisinin ve hukuki ilişkinin diğer tarafının yükümlülüğünün sınırlarını mevcut hukuki düzenlemeler çizmektedir. Daha önceki hukuki problemleri çözmek- düzenlemek için konulan hukuki düzenlemelerin yapay zekânın getireceği yeni

⁶¹ Tim Dutton, "An Overview of National AI Strategies", Medium.com, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://medium.com/politics-ai/an-overview-of-national-ai-strategies-2a70ec6edfd> ; Türkiye'de son yıllarda yapılan yargı reformlarıyla yapay zekâyı hukukumuza entegre hale getirilmeye yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Bkz. TRT Haber, "Yargının Yükünü Yapay Zeka Hafifletecek", TRT Haber.com, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/yarginin-yukunu-yapay-zeka-hafifletecek-697869.html>.

⁶² "Hukuk, toplumda kişilerin davranışlarını ve ilişkilerini düzenleyen ve uyulması devlet zoruna (yaptırma) bağlanmış kuralların bir bütünüdür." M. Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medeni Hukuk* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018) 2.

⁶³ "Hak, hukuken korunan ve sahibine bu korumadan yararlanma yetkisi tanınan menfaattir." Ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman ve Barlas *Medeni Hukuk*, 139.

⁶⁴ "Hohfeld Hak Analizi" olarak da adlandırılan görüş hak kavramını "hukuki bir ilişkinin diğer tarafına yöneltilmiş bir talep olarak" tanımlamakta müteakabiliyet esasına göre açıklamaktadır. Bkz. Osman Serkan Gülfidan, "Hak-Yükümlülük Bağlantısı Çerçevesinde Milli Egemenlik-İnsan Hakları İlişkisi: Hohfeld'in Hak Analizi Üzerinden 1921 Anayasası'nın Yapısal Devrimi" *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi* 3, no.1 (2022): 1.

problemleri çözme konusunda yeterli olmayacağını savunan görüşler mevcuttur.⁶⁵

Yapay zekânın; vermiş olduğu zararlardan kaynaklı hukuki⁶⁶ ve cezai sorumluluğu⁶⁷, fikri bağlamda ürettiği eserlerde eser sahibinin tespitinin sorunu⁶⁸, yapay zekânın işlediği kişisel verilerin korunması,⁶⁹ yapay zekânın ahlak ve etik noktasında eksik olması⁷⁰ önemli hukuki problemler olup bilimsel çalışmalarda tartışılmaktadır.⁷¹ Esasen bu sorunların temelini oluşturan nokta ise: Yapay zekânın hukuki statüsü (kişiliği) problemidir. Diğer bir ifadeyle yapay zekânın bir kişiliğe sahip olup olmadığı ya da yapay zekânın mevcut olan hukuki kişilik türlerinden birine girip girmediğidir. Bu sorunun çözümünün önemi; yapay zekânın hukuk öznesi olup olmadığını tespit ederek hukuki ilişkinin doğrudan bir tarafı haline getirilip getirilemeyeceğinin yanıtını bulmaktır. Yapay

⁶⁵ Atilla Kasap, *Autonomous Vehicles: Tracing the Locus of Regulation and Liability* (İngiltere: Edward Elgar Publishing Ltd, 2022) 43; Chuen-Tsai Sun, "Toward the Human-Robot Co-Existence Society: On Safety Intelligence for Next Generation Robots" *International Journal of Social Robotics* (2009) ; Murat Önder, *Disiplinlerarası Politika Vizyonu Ve Stratejiler* ed. İbrahim Demir , (Ankara: İksad Yayınevi, 2020); Yapılacak olan hukuki düzenlemelerin alakalı bütün bilimlerin, uzman kişilerin ve etkilenecek tarafların katılımlarıyla gerçekleştirilerek çok yönlü değerlendirilerek karara varılması ilgilerin menfaatlerinin ve hukuki güvenliklerinin korunması bakımından önem arz etmektedir. Bkz. Erdoğan "Genel Bir Bakış" 140.

⁶⁶ Onur Sarı, "Yapay Zekânın Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Sorumluluk" *TBB Dergisi* 32, no.147 (2020) : 251.

⁶⁷ Çetin "Yapay Zekânın Cezai Sorumluluğu" , 122 ff..

⁶⁸ Gözübüyük, "Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar Ve Çözüm Önerileri" 54 ff.

⁶⁹Fatma Başkaya ve Hacer Karacan, "Yapay Zekâ Tabanlı Sistemlerin Kişisel Veri Mahremiyeti Üzerine Etkisi: Sohbet Robotları Üzerine İnceleme" *Bilişim Teknolojileri Dergisi* 15, no. 4 (2022): 481.

⁷⁰ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 160.

⁷¹ Yapay zekâ sebebiyle olabilecek hukuki zorluklar ve önerilen çözümler için bkz. Erdoğan "Genel Bir Bakış" 140.

zekâ hukuk öznesi olarak kabul edildiğinde uygulanacak düzenlemeler ile hukuk öznesi olarak kabul edilmediği takdirde uygulanacak düzenlemeler farklılık göstermektedir. Bu nedenle öncelikle medeni hukuk bağlamında kişi ve kişilik kavramı ile türleri incelenerek yapay zekanın hukuki niteliğinin tartışılması gerekmektedir.

III. HUKUKİ ANLAMDA KİŞİ⁷² ve KİŞİLİK KAVRAMI

Kişi (şahıs)⁷³ kavramı TDK sözlüklerinde; *“kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs, zat, nefer”*⁷⁴ olarak tanımlanmakta olup, hukuki literatürde ise: *“Hak sahibi varlık”* olarak ifade edilmektedir.⁷⁵ Bu tanımlardan hareketle kişi kavramı insana özgülenebilir. Hukuk düzeni hakları tanımlamakla kalmayıp, bu

⁷² Kişi türleri konuları itibariyle; hukuki kişi, sosyolojik kişi ve felsefi kişi olarak üçe ayrılır. Bkz. Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 196-202.

⁷³ Eski Medeni Kanun 'kişi' kelimesi yerine Arapça kökenli 'şahıs' kelimesi kullanılmaktaydı. Şahıs kelimesi köken olarak *“belirgin, tanınır hale gelme, yükselme, görünür olma”* anlamlarına gelmekte olup yeni Türk Medeni Kanunu hazırlanırken tercih edilmemiş, onun yerine yabancı dillerde kullanılan Latince kökenli "persona" kelimesine anlamca daha yakın olan 'kişi' kelimesi tercih edilmiştir. Bkz. Ömer Ergün, "Kişi Kavramı Ve Çeşitleri" *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 1, no. 1 (2017): 3.

⁷⁴ TDK, Sozluk.gov, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://sozluk.gov.tr/>.

⁷⁵ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku (Gerçek Ve Tüzel Kişiler)* (İstanbul: Filiz Kitapevi, 2016), 2.

hakların öznesi konumunda olan hak sahiplerini (kişiyi) de tanımlamak zorundadır.⁷⁶ Nitekim TMK 8. maddede: “Her insanın hak ehliyeti vardır.” ifadesiyle insanın kişi statüsünde olduğu net bir şekilde ifade edilmektedir.⁷⁷ Hak sahibi olmak (kişi olmak), insana menfaatlerinden iradi olarak yararlanma imkânı sağlamaktadır.⁷⁸ Günümüz modern hukuk sistemlerinde (doğal hukuk görüşüne paralel olarak)⁷⁹ her insanın kişi olduğu ve eşit haklara sahip olduğu kabul edilmektedir.⁸⁰ Türk hukukunda, insanlar gerçek kişi⁸¹ olarak adlandırılmaktadır.

Burada madde metninde geçen hak ehliyeti kavramını da açıklamakta yarar vardır. “Kişinin haklara ve borçlara sahip olabilme ehliyeti”;⁸² hak ehliyeti olarak tanımlanmaktadır. Kişi esasen, yukarıda da bahsedildiği üzere, hak sahibi varlık olduğundan hak ehliyeti kişiye tanınan bir hak değil, hak sahibi olmanın bir koşuludur. Diğer bir ifadeyle hak sahibi olmayan, kişi de olamaz.⁸³ Gerçek kişi olabilmek (hak ehliyetine sahip olabilmek), Medeni Kanun’un 28. maddesinde düzenlenmiştir. “Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.” hükmüyle hak ehliyeti (kişi olmayı) sağ doğmak koşuluyla cenin⁸⁴ döneminden başlatılmıştır. Diğer bir

⁷⁶ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 2.

⁷⁷ Atilla Kasap, "Güncel Gelişmeler Işığında Türk Hukukunda Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik" *TAÜHFD* 4, no.2 (2022): 490.

⁷⁸ Oğuzman, Seliçi ve Oktay- Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 2.

⁷⁹ Ergün "Kişi Kavramı Ve Çeşitleri", 4.

⁸⁰ Ergün "Kişi Kavramı Ve Çeşitleri", 4.

⁸¹ Kişi kavramı ontolojik olarak ‘Gerçek Kişi’ ve ‘Tüzel Kişi’ olarak ikiye ayrılmaktadır. Bkz. Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 202-216.

⁸² Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 42.

⁸³ Das neue Erwachsenenschutzrecht Honsell/Vogt/Geiser, Art 11, N.1.

⁸⁴ Cenin kavramı hukuki literatürde; ana rahmine düşmüş, fakat henüz doğmamış olan çocuk olarak ifade edilmektedir. Bkz. Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 11.

ifadeyle sağ olarak dünyaya gelen çocuk, cenin olduğu andan beri hak ehliyetine sahip addedilir.⁸⁵

Türk Hukuku hak ehliyetine sahip olan varlıkları kişi olarak tanımlamış olup kişinin sahip olduğu bu hak ehliyetini kullanabilme yetisini de kişilik (şahsiyet) olarak ifade etmiştir.⁸⁶ Hak sahibi olmak tek başına soyut bir kavram olup ancak kişinin hak ehliyetini bir takım hukuki işlemler vasıtasıyla kullanmasıyla somut bir hal alır.⁸⁷ Doktrinde kişiye tanınan hukuki işlem yapabilme ehliyeti “fiil ehliyeti”⁸⁸ olarak tanımlanmaktadır.⁸⁹ Kişilik kavramı sadece hak ve fiil ehliyetinden oluşmayıp, kişinin toplum içerisindeki yerinden kaynaklı hukuken korunan menfaatleri de içerir.⁹⁰ Bu menfaatlerden başlıcaları; kişinin hayatı, vücut tamlığı, adı, şeref ve haysiyeti üzerindeki haklarıdır. Kişilik kavramı; kişinin, kişi olması hasebiyle sahip olduğu hak ve fiil ehliyetleri ile kişinin hukuken korunmaya değer nitelikteki varlıklarının tümü şeklinde açıklanabilir.⁹¹

İnsanların zaman içinde yerleşik hayata geçmesiyle birlikte ortak menfaatleri oluşmaya başlamış ve insanlar bu doğrultuda örgütlenmeye başlamışlardır.⁹² İnsan hayatının faniliği, insanın bireysel gücünün sınırlı olması gibi durumlar karşısında

⁸⁵ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 11.

⁸⁶ Mustafa Dural ve Tufan Öğüz, *Kişiler Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2019), 8.

⁸⁷ Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 8.

⁸⁸ Fiil ehliyeti bir kimsenin iradi davranışları ile hukuki sonuç meydana getirmesi olup davranışın sonucu kişinin arzu ettiği veyahut etmediği neticede olması fiil ehliyetini etkilemez. Bkz. Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 49 ff.

⁸⁹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 49.

⁹⁰ Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 9.

⁹¹ Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 9.

⁹² Hüseyin Hatemi, *Medeni Hukuk Tüzel Kişileri I* (İstanbul: İÜHF Yayınları, 1979), 14.

amaçlarının sürekliliği insanları topluluklar ve teşekküller ortaya çıkarmaya itmiştir.⁹³ Hukuk düzeni oluşturulan bu topluluklara birleşen kişilerden farklı soyut bir kişilik tanımlayarak bu toplulukları da hukuk öznesi haline getirmiştir.⁹⁴ Hukuk düzeni bu kişi türünü “tüzel kişiler”⁹⁵ olarak adlandırmış; “belli bir amacı gerçekleştirmek üzere bağımsız olarak örgütlenmiş, haklara veya borçlara ehil olabilen kişi veya mal topluluğu”⁹⁶ şeklinde de tanımlamıştır. Tüzel kişilikle ilgili hükümler TMK madde 47 ve devamında düzenlenmiştir. TMK madde 47’de “Başlıbaşına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülünmüş olan bağımsız mal toplulukları, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar.” hükmüne yer verilmiştir. Bu madde metninde tüzel kişiliğin kazanılması için gerekli olan unsurlar belirtilmiştir. Bunlar; örgütlenme unsuru, sürekli amaç (belirli amaç) unsuru ve bağımsızlığa hukuken imkân verilmesi olarak üç başlık altında toplanabilir.⁹⁷

a) Örgütlenme Unsuru: Tüzel bir kişiliğin oluşabilmesi için onu meydana getiren kişilerden bağımsız bir teşekkülün olması gerekmektedir.⁹⁸ Bu teşekkül ancak örgütlenme ile mümkün olabilir.⁹⁹ Tüzel kişi bu sayede amacına ulaşmak için faaliyet gösteren bir hak öznesi konumuna gelir.¹⁰⁰ Sadece tesadüfi olarak bir araya gelen kişi ve mal toplulukları belirli bir

⁹³ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 261.

⁹⁴ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 261.

⁹⁵ Tüzel kişiliğin niteliğini açıklayan -genel kabul gören- 3 farklı teori bulunmaktadır. Bunlar: Farazi Kişilik, Gerçek Kişilik, Amaç Kişilik Teorileridir. Bkz. Rona Serozan, *Medeni Hukuk/ Genel Bölüm Kişiler Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013), 494. Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 265-266.

⁹⁶ Hatemi, *Medeni Hukuk Tüzel Kişileri I*, 15.

⁹⁷ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 262-264.

⁹⁸ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 262-264.

⁹⁹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 262-264.

¹⁰⁰ Dural ve Ögüz, *Kişiler Hukuku* .

örgütlenme içinde olmadıkları için tüzel kişilik oluşturamazlar.¹⁰¹ Bu duruma verilebilecek örneklerden biri de sinemada film izlemek için bir araya gelmiş insan topluluklarıdır. Tüzel kişiler, bir amaç doğrultusunda örgütlenmiş kişi veya mal toplulukları olup, amaçlarını organları vasıtası ile gerçekleştirirler.¹⁰² Kanun koyucu tüzel kişinin hak öznesi olabilmesi için sahip olması gereken zorunlu organları ilgili tüzel kişinin yapısını gözeterek özel olarak düzenlemiştir.¹⁰³ Medeni Kanun, derneğin zorunlu organlarını; genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu olarak belirtmiştir.(TMK m.72/f.1). Vakıfların organları TMK 109 vd. maddelerde, ticari ortaklıklar için gerekli olan organlar ise Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir.

b) Sürekli Amaç Unsuru: Tüzel kişiler, bir kişinin üstesinden gelemeyeceği ortak bir menfaati başarmayı amaç edinmiş mal veya kişi topluluklarıdır.¹⁰⁴ Bu menfaat ancak belli bir amaç doğrultusunda sürekli faaliyet gösterme ile mümkündür.¹⁰⁵ Bu menfaat parasal bir menfaat olabileceği gibi manevi menfaat de olabilir.¹⁰⁶ Ticari ortaklıklar, parasal menfaat sağlamak için; dernekler ve vakıflar ise manevi menfaat için kurulan tüzel kişiliklere örnek verilebilir. Zira tüzel kişilik ancak belirli bir amaç doğrultusunda sürekli¹⁰⁷ faaliyet gösteren kişi veya mal topluluklarına tanınmaktadır.¹⁰⁸

c) Bağımsızlığa Hukuken İmkân Verilmesi: Tüzel kişinin kendini meydana getiren kişi ve mal topluluklarından bağımsız

¹⁰¹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 261.

¹⁰² Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 262.

¹⁰³ Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 215.

¹⁰⁴ Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 215.

¹⁰⁵ Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 215.

¹⁰⁶ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 263.

¹⁰⁷ Yazar, amaca ulaşmak için gerçekleştirilen faaliyetin az çok devamlılık göstermesinin amacın süreklilik arz etmesi unsuru için yeterli olduğunu savunmaktadır. Bkz. Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 214.

¹⁰⁸ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 263.

bir kişi olması unsurudur.¹⁰⁹ Tüzel kişi bu sayede üçüncü kişilerle kuracağı hukuki ilişkilerde bir hak öznesi konumuna gelmektedir.¹¹⁰ Diğer bir ifadeyle tüzel kişi yapmış olduğu işlemlerin doğrudan tarafı olmakta, mal ve borçlar tüzel kişiliğe ait olmaktadır.

Tüzel kişilerde “sınırlı sayı (*numerus clausus*)” ilkesi geçerlidir.¹¹¹ Yani kanun koyucu tarafından düzenlenmedikçe, kişi veya mal topluluklarının tüzel kişilik kazanması, diğer bir ifadeyle bağımsız hak öznesi haline gelmeleri mümkün değildir.¹¹² Bu sebepten, ancak kanunun saymış olduğu unsurları bünyesine barındıran kişi toplulukları tüzel kişiler olabilir.¹¹³ Sınırlı sayı ilkesinin bir sonucu olarak tüzel kişilikte tipe bağlılık ilkesi bulunmaktadır.¹¹⁴ Tipe bağlılık ilkesi neticesinde kanunda sınırlı sayıda öngörülen tüzel kişilerin yapısını değiştirmek ve bu sayede tüzel kişinin kanunun öngördüğü alandan farklı bir faaliyet alanında işlev görmesini sağlayacak karma tüzel kişilik türleri oluşturmak da mümkün değildir.¹¹⁵

Türk Hukuk Sistemi gerçek kişiler ve tüzel kişiler olarak ikili ayrıma gitmiş, bir varlığın nasıl kişi ve kişilik statüsünü elde edeceğini Türk Medeni Kanunu’nda düzenlemiştir. Yukarıda Medeni Kanun ve doktrin ışığında kişi ve kişilik kavramları açıklanmaya gayret edilmiştir. Tüzel kişilik ve gerçek kişilik arasında statü anlamında bir fark olmayıp sadece kapsam bakımından doğal farklılıklar mevcuttur¹¹⁶. İki kişilik türünün ortak özellikleri şeklinde de bir düzenleme mevcut olmayıp sadece gerçek kişileri düzenleyen hükümler uygun düşükçe

¹⁰⁹ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 263.

¹¹⁰ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 263.

¹¹¹ Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuk*, 216.

¹¹² Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuk*, 216.

¹¹³ Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 2.

¹¹⁴ Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 216.

¹¹⁵ Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 216.

¹¹⁶ Oğuzaman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 2.

tüzel kişiliğe uygulanmakta olup tüzel kişiliğe ait hükümlerin gerçek kişilere uygulanması söz konusu değildir.¹¹⁷

IV. YAPAY ZEKÂNIN HUKUKİ STATÜSÜ

A. Yapay Zekâ Hukuken Kişi Statüsünü Haiz Midir?

Bu sorunun cevabını vermeden önce kısaca bir varlığın nasıl kişi olarak addedilebileceğinin diğer bir ifadeyle hukuk öznesi haline gelebileceğinin üzerinde durmak yararlı olacaktır.

Bir varlığın hukuk öznesi haline gelebilmesi, diğer bir ifadeyle hukuken hak sahibi kişi olarak kabul edilebilmesinin, şekli ve maddi olmak üzere iki farklı boyutu vardır.¹¹⁸ Kişi kavramının şekli boyutu, hukuk otoritelerinin bir varlığı haklara ve borçlara ehil kılmasıdır.¹¹⁹ Şekli boyutta kişi kabul edilen varlık hayvan, bitki, eşya, insan, yapay zekâ olabilir ve bunlar arasında hiçbir fark yoktur. Bir varlığı şekli boyutta kişi tanıma yetkisi kanun koyucunun takdirinde olan bir yetki olup bu yetkiyi herhangi bir varlık için kullanabilir.¹²⁰ Kanun koyucunun bu takdir yetkisi tabi ki sınırsız ve keyfi değildir. Kanun koyucunun bu yetkisinin sınırlarını tarihi, toplumsal, kültürel etmenler ve hukuk politikaları belirler.¹²¹ Bu yetki sınırlaması esasen kişi kavramının maddi boyutudur. Diğer bir ifadeyle bir varlığa kişi statüsü tanınırken aranılacak nitelikler, kişi kavramının maddi boyutudur.¹²² Bu boyutta kanun koyucu ancak belirli nitelikleri haiz varlıkları kişi olarak addeder.¹²³

¹¹⁷ Oğuzaman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 2.

¹¹⁸ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 194.

¹¹⁹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 194.

¹²⁰ Ludvig Beckman, "Personhood and Legal Status: Reflections on the Democratic Rights of Corporations" *Netherlands Journal of Legal Philosophy* 47, no. 1 (2018): 18.

¹²¹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 195.

¹²² Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 37.

¹²³ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk (Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku)* (Ankara: [Turhan Kitabevi](#), 2018), 133.

Türk Hukuku'nda, kişi ve kişilik kurumuna ilişkin hükümler esasen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu olmak üzere ilgili diğer mevzuatlarla¹²⁴ düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler bir varlığın kişi statüsü elde etmesinin şekli ve maddi boyutlarına ilişkin düzenlemelerdir. Medeni Kanun gerçek kişi ve tüzel kişi olmak üzere kişi türünde ikili bir ayrıma gitmiştir. Gerçek kişi insan olup tüzel kişiler ise belirli bir amaç doğrultusunda örgütlenmiş bağımsız mal veya kişi topluluklarıdır.¹²⁵ Yapay zekâ bağlamında ise; yapay zekâ insan olmadığı için gerçek kişi statüsünü haiz değildir. Yapay zekâ tüzel kişi bağlamında değerlendirilecek olursa "*numerus clausus*" ilkesi uyarınca bir varlığın tüzel kişi olarak addedilebilmesi için yasal bir dayanağının olması gerekmektedir.¹²⁶ Ne TMK ne de TTK, Vakıflar Kanunu gibi ilgili diğer kanunlarda bu hususta bir düzenleme olmadığından yapay zekânın Türk Hukuku bağlamında kişi olmadığı dolayısıyla kişilik sahibi olmadığı açıktır. Yapay zekâ ancak kanun koyucu tarafından şekli ve maddi boyutu belirlenerek kişi statüsü diğer bir ifadeyle hukuk öznesi haline gelebilir.

B. Yapay Zekânın Hukuki Statüye İhtiyacı Var Mıdır?

Yapay zekânın hukuken kişi ve kişilik statüsüne sahip olması, aslında yapay zekânın pozitif hukuk bağlamında hak ve fiil ehliyetine sahibi olması demektir. Diğer bir ifadeyle yapay zekânın haklara ve borçlara ehil olması, hukuki işlemin bir tarafı haline gelmesi demektir.¹²⁷

Yapay zekânın hukuki statüsünün tartışılmasının sebepleri; daha önce de belirtildiği üzere yapay zekâ eylemlerinin etkisinin giderek artması hatta 4. seviye olan, kendi varlığının farkında

¹²⁴ Soyadı Kanunu, Vakıflar Kanunu, Dernekler Yönetmeliği... Bkz. Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 3-4.

¹²⁵ Hatemi, *Medeni Hukuk Tüzel Kişileri I*, 14.

¹²⁶ Dural ve Ögüz, *Kişiler Hukuku*, 216.

¹²⁷ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 235.

olan (self-aware) yapay zekâ türünün yaptığı eylemin anlamını bileceği ve kendi benliğinin farkında olacağı öngörülmesidir.¹²⁸ Bu seviyeye gelecek olan yapay zekânın insan kontrolünden çıkacağı, yapmış olduğu eylemlerinin sorumluluğunu alması gerektiği düşünülmektedir.¹²⁹ Neticede mevcut hukuk sisteminin yapay zekânın getireceği sorunları karşılamayacağı açıktır.¹³⁰ Doktrin bu konuda çözüm için ikili bir ayrıma gitmiştir. İlk görüş taraftarları yapay zekâyı hukuk öznesi haline getirmeye gerek olmadığını, yapay zekânın hukuk öznesi olmak için gerekli olacak koşulları sağlamadığını,¹³¹ yapay zekânın eşya niteliğinde olduğunu¹³² yapılacak düzenlemeler ışığında yapay zekânın kişilik kazanmadan hukuki sorunların çözümlenebileceğini savunmaktadır.¹³³ İkinci görüş taraftarları ise mevcut kişi-kişilik türlerinin yapay zekâ için yetersiz olduğunu yapay zekânın ayrıca bir kişi statüsünü haiz olması gerektiğini düşünmektedir.¹³⁴

¹²⁸ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu",235.

¹²⁹Sinan Sami Akkurt, "Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından Kaynaklanan Hukukî Sorumluluk" *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 7, no. 13 (2019) : 55; Zimmerman "Machine Minds" , 21.

¹³⁰ Bak , "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukukî Statüsü" 215.

¹³¹ Emre Bayamlıoğlu, "Akıllı Yazılımlar ve Hukukî Statüsü: Yapay Zekâ ve Kişilik Üzerine Bir Deneme", *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları* 2 no. Uğur Alacakaptan'a Armağan, (2008): , 138.

¹³² Andrea Bertolini, "Robots as Products: The Case for a Realistic Analysis of Robotic Applications and Liability Rules" *Law, Innovation and Technology* 5 no.2 (2013): , 242 ff.

¹³³M. Peter Asaro, "Robots and Responsibility from a Legal Perspective", Peterasaro.org, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://peterasaro.org/writing/ASARO%20Legal%20Perspective.pdf> ; Gabriel Hallevy, "Virtual Criminal Responsibility" *Original Law Review* 6, no. 1 (2010): 6.

¹³⁴ Ugo Pagallo, "Vital, Sophia, and Co.—The Quest for the Legal Personhood of Robots" , *Law School, University of Turin*, 9 no. 230 (2018) : 1 ff. doi:10.3390/info9090230.

Doktrinde bu şekilde bir ayrım; bir varlığın kişilik kazanmasında sadece hukuki etmenlerin değil; felsefi, tarihi, toplumsal etmenlerin birlikte rol oynamasından kaynaklanmaktadır.¹³⁵ Kişiliği açıklarken kişiliğin felsefi boyutunu ön planda tutan akademisyenler, ahlaki ve maddi kişilik görüşünü¹³⁶ benimsemiş ve kural olarak insan dışındaki biyolojik veya yapay varlıklara kişilik verilemeyeceğini savunmuşlardır.¹³⁷ Bu görüşün savunucuları, insan dışında hiçbir varlığın kişilik kazanamayacağını yapay zekânın bir hak öznese değil sadece mülkiyet konusu bir eşya olabileceğini ifade etmektedir.¹³⁸ Bu görüşün aksine, kişilik kavramını şekli ve hukukî boyut yönünden açıklayan görüş, toplumsal ihtiyaçlar dâhilinde pozitif hukuk kurallarına aykırı olmamak üzere, biyolojik varlıklar dışındaki varlıklara da –yapay varlıklar-kendilerine has hukuki statü tanınabileceğini ifade eder.¹³⁹ Yapay zekâyaya has bir kişilik oluşturulabileceğini savunan akademisyenler, çeşitli çözümler önermektedirler. Bu öneriler, elektronik kişilik modelinin tanınması (e-kişi), tüzel kişilik benzeri bir yapı oluşturulması, insan olmayan kişi kavramının geliştirilmesi, sınırlı amaçlı kişilik veya yarı kişilik modellerinin

¹³⁵ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 243.

¹³⁶ Maddi ve ahlaki kişilik görüşü, temelinde farazi kişilik teorisine dayanmaktadır. Bu teorisinin savunucuları Romantikler olarak da bilinen Savigny, Puchta, Windscheid'dir. Farazi kişilik teorisine göre sadece insan hak sahibi olabilir ancak kanun koyucunun iradesi ile başka varlıklar da hak sahibi sıfatını elde edebilir. Maddi ve ahlaki kişilik görüşünde ahlak felsefi bağlamında Kant'ın da etkili olduğunu söylemek gerekir. Kant'a göre kişi; akıl sahibi, içsel değerleri olan ve eylemde bulunabilen canlılardır. Haluk Aşar, "Hayvan Haklarına Yönelik Temel Görüşler ve Yanılgıları" *Kayı, Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi* 17, no. 30 (2018): 245; Oğuzman, Seliçi ve Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 216.

¹³⁷ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 243.

¹³⁸ Bertolini "Robots as Products" , 242 ; Akkurt "Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından" , 44.

¹³⁹ Samir Chopra ve Laurence F. White, "A Legal Theory for Autonomous Artificial Agents" (Michigan: The University of Michigan Press, 2011), 74.

benimsenmesi ya da bağımlı veya bağımsız hukuki kişilik oluşturulması gibi önerileridir.¹⁴⁰

C. Yapay Zekânın Hukuki Statüye Karşı Olan Görüş

Yapay zekânın hukuki statü sahibi olmasına karşı olan görüş; kişilik statüsünü insana özgülemekte ve bu statünün doğuştan kazanıldığını, insanların bu statü üzerinde tasarruf etme hakkının bulunmadığını savunmaktadır.¹⁴¹ Bu görüşün savunucularına göre; insan tüm varlıkların üzerinde hâkimiyeti olan, üstün bir varlıktır.¹⁴² Esasen bu görüş ahlaki kişilik düşüncesinin bir tezahürüdür.¹⁴³ Yapay zekânın kişiliğini reddeden görüşün argümanları temelde 4 madde üzerinde toplanabilir:

1. Yapay Zekânın Kişilik İçin Gerekli Niteliklere Sahip Olmaması

Bir varlığın kişilik kazanabilmesi için belirli unsurlara sahip olması gereklidir.¹⁴⁴ Nitekim insanın bilinçli bir varlık olması ve

¹⁴⁰Murat Volkan Dülger, "Yapay Zekalı Varlıkların Hukuk Dünyasına Yansması: Bu Varlıkların Hukuki Statüleri Nasıl Belirlenmeli?" *Terazi Hukuk Dergisi*, 13 no. 142 (2018): 83; Zimmerman "Machine Minds", 41; Lawrence B. Solum, "Legal Personhood for Artificial Intelligences" *North Carolina Law Review* 70 no. 4 : 1284 ff.; Kasap, "Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik" ,526 ff.

¹⁴¹Wolfgang Friedmann, *Legal Theory*, çev. T. Ansay (Tüzel Kişilik Nazariyeleri ve Tatbikat),(Londra: Columbia Univ Pr, 1953) 396–412.

¹⁴²Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 247.

¹⁴³Ahlaki kişilik düşüncesi; iradi olarak hareket eden ve yaptıkları eylemlerin bilincinde olan varlıkları kişi statüsüne sokmaktadır. Ahlaki kişilik görüşüne göre yalnızca insan iradi olarak hareket etme yetisine sahip olup yaptığı eylemin ve sonucunun bilicindedir. Bu nedenle haklara ve borçlara ehil olabilecek (kişi olabilecek) yegâne kişi insandır. Bkz. Mireille Hildebrandt, *Human Law And Computer Law: Comparative Perspectives* , ed. J. Gaakeer, (Belçika: Vrije Universiteit Brussel, 2013) 18.

¹⁴⁴ Geçmişten günümüze kişiliğin tanınmasındaki yegâne belirleyici, dönemin siyasi iradeleri olmuştur. Siyasi iradeler de toplumun bir yansımasıdır. Bu nedenle siyasi iradelerin kişilik hakkındaki tasarrufları toplumsal ihtiyaçlar

iradi hareket edebilmesi kişilik kazanmasında en önemli etkenlerdendir.¹⁴⁵ Bazı yazarlar biyolojik olmayan varlıkların kişilik kazanması için belli kriterler getirmişlerdir. Bunlar; bilinç, irade, özerklik, duygu ve zekâ gibi insana ait beceriler¹⁴⁶ olup bu becerilerin biyolojik olmayan varlıklar tarafından kazanılması halinde bu varlıklara da yasal bir statü tanınabileceği ifade edilmektedir.¹⁴⁷ Diğer bir ifadeyle, yapay zekâ bu kriterleri sağlaması halinde bilinçli bir varlığa dönüşecek ahlaki kişilik görüşü paralelinde kişilik sahibi olacaktır.¹⁴⁸

Yapay zekânın insana ait bu yetileri kazanmasının, yapay zekâyı insanımsı bir varlık haline getirip getirmeyeceği konusunda felsefi ve bilişsel tartışmalar neticesinde olumlu ve olumsuz olmak üzere iki görüş ortaya çıkmıştır. Yapay zekânın insana ait yetilere sahip olabileceğini savunan yazarlar -olumlu görüş- yapay zekânın modelleme yöntemi¹⁴⁹ ile insan

ve ekonomik gelişmelerle birlikte şekillenmiştir. Tüzel kişilik kurumunu bu duruma örnek olarak gösterebiliriz. Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 239.

¹⁴⁵ Hildebrandt *Human Law* 18.

¹⁴⁶ Kavramların yapay zekâ bağlamında incelenmesi için bkz. Kasap "Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukukî Kişilik", 504 ff.

¹⁴⁷David J. Calverley, *Imagining a Non-Biological Machine as a Legal Person* Springer-Verlag London Limited 2007, published online: 13 March 2007, Springer-Verlag London Limited 2007, *AI & Soc* (2008) 22: 523 – 537, status.irational.org/legal_person_machine.pdf.

¹⁴⁸Doktrinde ahlaki kişiliğin belirlenmesine yönelik iki görüş bulunmaktadır. Bunlar; standart görüş ve fonksiyonel görüştür. Standart görüş ahlaki kişilik için; mantık, özgür irade, otonomi ve bilinç unsurlarının varlığını ararırken, fonksiyonel görüş ise, yalnızca belirli davranış ve tepkilerin ahlaki kişilik için yeterli olduğunu savunmaktadır. Dorna Behdadi ve Christian Munthe, "A Normative Approach to Artificial Moral Agency" *Minds and Machines* 30, no. 2 (2020) : 197.

¹⁴⁹Duygu insan zihninin bir ürünüdür. İnsan zihni modelleme yöntemi ile açıklanmaya çalışılmakta ve yapay zekânın temeli de insan zihni-insan beyni modellenerek geliştirilen bir teknoloji olarak kabul edilmektedir. Bu sebepten insan zihninin ürünü olan duyguların yapay zekâ tarafından modelleme

duygularını taklit edebileceğini öngörmektedirler. Yapay zekânın bu sayede duyguları deneyimleyebileceğini, insan zekâsını taklit edebileceğini ve davranışlar üreterek kişilik kazanmak için gerekli yeterliliği haiz olacağını savunmaktadırlar.¹⁵⁰ Yapay zekânın insana ait yetilere sahip olamayacağını savunan yazarlar -olumsuz görüş- ise yapay zekânın her ne kadar insan zekâsını, bilincini ve duygularını taklit ederek tıpkı bir insan gibi davranışlar üretilip tepkiler verse de hiçbir zaman gerçek manada bir duygu, bilinç ve zekâ sahibi olamayacağını ifade etmektedirler.¹⁵¹ Simülasyon ne kadar kusursuz olsa da asla gerçek değildir, diyerek görüşlerini metaforlaştırmaktadırlar.¹⁵² Ayrıca otonomi¹⁵³ ve kaderini kendi belirleme hakkının, bir varlığın hukuki kişilik kazanması için tek başına yeterli unsurlar olmadığını, kişiliğe sahip varlıkların toplum tarafından kabul gören hak ve borçlara sahip varlıklar olduğunu ve yapay zekânın bu niteliklere sahip olmadığını ifade etmektedirler.¹⁵⁴

Bu iki görüşü tek bir potada eritmeye çalışan, diğer bir ifadeyle yapay zekânın insana ait becerilere sahip olup olamayacağına dair teorileri birbirine uyarlamaya çalışan diğer bir görüş, bir varlığa kişi statüsü atfedilebilmesi için bir kişilik

yöntemi ile taklit edilebileceği ifade edilmektedir. Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 254.

¹⁵⁰ Owen Flanagan, *The Science of The Mind* (Massachusetts, Massachusetts Institute of Technology, 1991), 253.

¹⁵¹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 254.

¹⁵² Solum "Legal Personhood" , 1275.

¹⁵³ Otonom kavramının doktrinindeki en baskın tanımı: "Bir yapay zekâ sisteminin dışsal uyaranlar olmadan içsel durumunu ve özelliklerini değiştirebiliyorsa ve doğrudan herhangi bir insan müdahalesi olmadan eylemleri üzerinde kontrol sahibiyse, otonom özelliğe sahiptir demektir." Bkz. Chopra ve White, "A Legal Theory" , 9; Luciano Floridi ve J.W. Sanders, "On the Morality of Artificial Agents" *Minds & Machines* 14, no. 3 (2004) 357.

¹⁵⁴ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 254.

testi geliştirmiş ve bu testi başarı ile tamamlayan varlıklara özerk bir kişilik statüsü öngörmüştür.¹⁵⁵

Yapay zekânın kişilik testinde başarılı olabilmesi için sahip olması gereken beceriler doktrinde üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar; “çevresel etkileşim, karmaşık düşünme ve iletişim becerisi”, “hayat amacını ve planlarını gerçekleştirebilecek nitelikte kişisel beceri ve bilinç düzeyi” ve son olarak da “toplumda yaşama becerisi” şeklinde sınıflandırılmıştır.¹⁵⁶

Çevresel etkileşim, karmaşık düşünme ve iletişim becerisi ile kastedilen, yapay zekânın çevreden gelen verileri alıp anlamlandırıp analiz ederek uygun cevap vermesidir.¹⁵⁷ Yapay zekânın bu sayede insan gibi davranıp davranılmadığı ölçülmek istenmiştir. Allen Turing, yapay zekânın bir insan gibi davranıp davranmadığını ölçen “Turing Testini” geliştirmiştir.¹⁵⁸ Bu testle birlikte, yapay zekânın insanlar gibi düşünme eğiliminde olup olmadığı ve herhangi bir soruya kendiliğinden yanıt verip veremediği ortaya çıkarılmak istenmektedir.¹⁵⁹ Test üç taraflıdır.

¹⁵⁵ F. Patrick Hubbard, “Do Androids Dream?”: Personhood and Intelligent Artifacts” *University of South Carolina Scholar Commons* 83 no. 45 Temp L Rev 405 (2011): 417-419.

¹⁵⁶ Kılıçarslan, “Yapay Zekanın Hukuki Statüsü” 373-376; Hubbard “Do Androids Dream?” 419.

¹⁵⁷ Yazar insanların karşılaştığı durumlara karşılık verdiği beş farklı tepkiden bahsetmektedir. Bunlar: İnsan davranışlarının mekanik olmaması, insanların belirsiz ve çelişkili mesajlardan bir anlam çıkarma yetisine sahip olması, insanın bir durum karşısında farklı öğelerin göreceli önemini tanımlayıp ayırt edebilmesi, insanın farklı durumlar karşısında benzerlik kurabilmesi ve son olarak insanlar aynı durumlar karşısında farklılıkları keşfedebilme tepkisidir. Bkz. Kılıçarslan, “Yapay Zekânın Hukukî Statüsü” 373. Bkz. E. C. Lashbrooke, *An Artificial Intelligence Approach to Legal Reasoning* ed. Anne Von Der Lieth Gardner (Bradford Books, 1988), 296.

¹⁵⁸ Kılıçarslan, “Yapay Zekânın Hukukî Statüsü” 374.

¹⁵⁹ Özlem Filiker, “Turing Testi”, erişim tarihi: Nisan 16, 2023 Uzmandoktor.net, <https://www.uzmandoktor.net/turing-testi>.

Testte bir soru soran insan, bir cevaplayan insan ve bir de cevaplayan yapay zekâ bulunur. Soru soran kişi cevaplayanları göremez. Sormuş olduğu sorulara almış olduğu cevaplar ile cevap verenin yapay zekâ mı insan mı olduğunu anlamaya çalışır.¹⁶⁰ Yapılan çalışmalar neticesinde yapay zekâ ile insanın ayırt edilemediği testler olmuştur.¹⁶¹

Hayat amacını ve planlarını gerçekleştirebilecek nitelikte kişisel beceri ve bilinç düzeyi ile kastedilen, bilinç unsurunun kişiliğin belirlenmesinde belirleyici bir unsur olabileceğinin kabul edilmesidir.¹⁶² Fakat bilinç kavramının tam olarak tanımlanamaması¹⁶³ ve bilinç sahibi olmayan tüzel kişilerin kişi sayılması sebeplerinden ötürü bilinç kavramını bir varlığın kişi sayılmasında kriter kabul etmeyen yazarlar mevcuttur.¹⁶⁴ Bilinç unsurunu kişilik kriteri olarak kabul eden yazarlar; varlığın hayatını idame ettirecek hedefler koymasının yanı sıra bir hayat amacı olmasını ve bu doğrultuda planlar yapmayı¹⁶⁵ - hareket etmeyi bilinç olarak kabul etmektedirler.¹⁶⁶

Son olarak toplumda yaşama becerisi ile kastedilen, her varlığın birtakım menfaatlere sahip olmasıyla ilgilidir. Varlıkların sahip oldukları menfaatleri toplum içerisinde de devam ettirebilmesi diğer bir ifadeyle varlığın toplum içerisinde menfaat dengesini gözetebilmesidir.¹⁶⁷ Yapay zekâ ancak toplumda menfaatlerini koruyarak, diğer kişilerin menfaatlerini

¹⁶⁰ Filiker, "Turing Testi."

¹⁶¹ Çağlar Ersoy, *Robotlar Yapay Zeka ve Hukuk* (İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2017) 82.

¹⁶² Kılıçarslan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü" 374.

¹⁶³ Hubbard "Do Androids Dream?" 420-421. Solum "Legal Personhood" , 1283.

¹⁶⁴ Ersoy *Robotlar Yapay Zeka*, 82.

¹⁶⁵ Hubbard "Do Androids Dream?" 420.

¹⁶⁶ Kılıçarslan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü" 375.

¹⁶⁷ Kılıçarslan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü" 375.

ihlal etmeyerek toplumda bir yer edinebilir dolayısıyla kişilik sahibi olabilir.

Doktrin tarafından geliştirilmiş olan 3 kriterli kişilik testi, yapay zekânın kişilik kapasitesini ölçmeye yönelik soyut bir testtir. Bu kriterler ölçüsünde yapay zekâyı değerlendiren yazarlar yapay zekânın ancak 'süper zekâ' seviyesinde kişilik kazanabileceğini savunmaktadırlar.¹⁶⁸ Buna paralel olarak günümüzde de faaliyette bulunan dar yapay zekânın, bilişsel olarak ne kadar karmaşık görevleri yerine getirse de, yapmış olduğu davranışlar felsefi manada bir davranış olmayıp yalnızca işlevsel özellikleri ortaya koyan hareketlerden ibarettir.¹⁶⁹ Bu sebepten günümüzdeki dar yapay zekânın kişilik hakkına sahip olamayacağı savunulmaktadır.

2. Yapay Zekâya Kişilik Tanınmasının İnsan Menfaatlerine Aykırı Olması

Her varlık kendi menfaatlerini diğerlerinin üzerinde tutma eğilimindedir. Nitekim bu doğrultuda ortaya çıkan faydacılık (pragmatizm) anlayışı¹⁷⁰ çevresinde yapay zekâyı kişilik

¹⁶⁸ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 259.

¹⁶⁹ Hubbard "Do Androids Dream?" 405 -408. Bertolini "Robots as Products" , 221-225.

¹⁷⁰ Tüm bilgilerin ve eylemlerin sağladığı fayda açısından değerlendirilmesi gerektiğini öne süren felsefi akımdır. Faydacılık görüşü, gerçeğe ve eyleme yönelik pratik sonuçlarla ilgilenip fayda sağlamasına göre değerlendirme yapar. Bir şey fayda sağlıyorsa iyidir ve gereklidir, aksi halde kötü ve gereksizdir. Bkz. Ömer Yıldırım, "Pragmatizm Nedir, Faydacılık Nedir?", Felsefe.gen.tr, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://www.felsefe.gen.tr/pragmatizm-faydacilik-nedir-ne-demektir/> ; Hürriyet, "Pragmatizm Nedir? Felsefede Faydacılık Ne Demek? Pragmatizm Öncüsü (Kurucusu) Hakkında Bilgi", Hürriyet.com, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/pragmatizm-nedir-felsefede-faydacilik-ne-demek-pragmatizm-uncusu-kurucusu-hakkinda-bilgi-41625907#:~:text=Pragmatizm%2C%20t%C3%BCm%20eylem%20ve%20bilgi%20lerin,i%C3%A7in%20materyalizm%20ile%20do%C4%9Frudan%20ilintilidir.>

tanınması hususunu değerlendiren yazarlar, yapay zekaya kişilik tanınmasının insan menfaatlerini olumsuz yönde etkileyeceğini savunmaktadırlar.¹⁷¹ Yapay zekânın kişilik kazanmasının iş ve istihdam başta olmak üzere siber güvenlik, savunma sanayi gibi alanlarda insanların menfaatleriyle çatışacağını ifade etmektedirler.¹⁷² Bu görüş doktrinde “insan merkezli yaklaşım” olarak ifade edilmektedir.¹⁷³ Görüşün savunucularından bir kısmı, özellikle benliğinin farkında olan süper yapay zekâyı potansiyel tehdit olarak görmekte ve yapay zekâyı kişilik tanınmasıyla birlikte dünyanın kontrolünün (hâkimiyetinin) yapay zekânın eline geçebileceğini söylemektedirler.¹⁷⁴

Ayrıca görüşün savunucuları yapay zekânın kişilik kazanmasını insanların hukuki sorumluluk bağlamında kötü niyetle kullanabileceğini, yapay zekâyı her şeyin sorumlusu göstererek sorumluluktan muaf olamaya çalışacaklarını ifade etmektedirler.¹⁷⁵

3. Yapay Zekânın Haklara ve Borçlara Ehil Olabilme Yeteneğinin Bulunmaması

Hukuki kişiliğin insana has bir özellik olduğunu savunan görüşün argümanlarından biri de; kişiliği ancak hak ve borçlara sahip olabilen buna bağlı olarak da özgür iradeyle hareket edebilecek varlıkların kazanabileceğidir.¹⁷⁶ Görüşün

¹⁷¹ Solum "Legal Personhood", 1260.

¹⁷² Solum "Legal Personhood", 1260.

¹⁷³ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 261.

¹⁷⁴ Bu görüş doktrinde “Paranoyak insan merkezli yaklaşım” olarak ifade edilmektedir. Solum "Legal Personhood", 1261.

¹⁷⁵ S. M. Solaiman, "Legal Personality of Robots, Corporations, Idols and Chimpanzees: A Quest for Legitimacy" *University of Wollongongs Faculty Of Law* 25, no. 2 (2017) : 38.

¹⁷⁶ Zimmerman "Machine Minds", 29. Covrigaru ve Lindsay bir varlığın özgür iradesi olup olmadığını değerlendirmek için 10 adet ölçüt geliştirmişlerdir.

savunucuları bir varlığın hukuk öznesi olabilmesi için özgür iradesiyle haklarından yararlanması ve sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini ifade ederler.¹⁷⁷ Yapay zekânın özgür iradeye sahip olmadığını, bundan hareketle haklar ve borçları ehil olamayacağını, diğer bir ifadeyle yapay zekânın bir hukuk öznesi değil ancak bir hukuki nesne olabileceğini savunurlar.¹⁷⁸

Bu görüşün taraftarları, irade sahibi olmayan ama kişiliğe sahip olan tüzel kişilik nazarında eleştirilmektedir.¹⁷⁹ Buna karşın, hukuki kişilik için irade sahibi olmayı öngören görüşün savunucuları, tüzel kişiliği istisnai bir kurum olarak görmezler.¹⁸⁰ Tüzel kişiliğin haklardan yararlanırken ve sorumlulukları yerine getirirken organlarını kullandığını, dolayısıyla insan iradesiyle hareket ettiklerini savunurlar.¹⁸¹

4. Yapay Zekâya İlişkin Sorunların Çözümü İçin Kişiliğin Zorunlu Bir Koşul Olmaması

Yapay zekâya ilişkin sorunların çözümü için kişiliğin zorunlu olmadığı görüşünün savunucuları yapay zekânın kişiliği olmadan da hukuki problemlerin çözülebileceğini diğer bir ifadeyle hukuki problemlerin çözümü için yapay zekâya kişilik tanımının olmazsa olmaz (sine qua non) bir unsur olmadığını savunmaktadırlar.¹⁸² Bu görüşü savunanlar, yapay zekânın kişilik statüsü nedeniyle ortaya çıkabilecek hukuki sorunlara birtakım çözüm önerileri getirmişlerdir. Bu önerilerin

Bkz. Arie A. Covrigaru ve Robert K. Lindsay, "Deterministic Autonomous Systems", *AI Magazine*, 12, no.3 (1991).

¹⁷⁷ Pagallo "Vital, Sophia, and Co.", 9. Solaiman "Legal Personality of Robots" 10-11.

¹⁷⁸ Zimmerman "Machine Minds", 28.

¹⁷⁹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 265.

¹⁸⁰ Zimmerman "Machine Minds", 28.

¹⁸¹ Zimmerman "Machine Minds", 28.

¹⁸² Pagallo "Vital, Sophia, and Co.", 5; Bertolini "Robots as Products:", 242; Solaiman "Legal Personality of Robots" 33; Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 269.

başında yapay zekâyâ kişilik tanımadan yapay zekâyı birtakım haklara ehil kılmak gelmektedir.¹⁸³ Diğer öneriyse yapay zekâyâ temsil ilişkisi benzeri bağımlı ve sınırlı yasal bir statü tanıyarak gerçek kişi veya tüzel kişi adına tescil edilmesini sağlamaktır.¹⁸⁴

Görüşün savunucularının dikkat çektiği bir nokta da sorumluluk hukukudur. Bu görüştekiler, insanların yapay zekâyı sorumluluktan kurtulmak için kullanabileceğini ve sermaye sahibi olmayan yapay zekânın sebep olduğu zararları ödeyemeyeceğini ifade etmektedirler.¹⁸⁵ Yapay zekânın temsil ilişkisi benzeri bir statü kazanıp tescil edilmesiyle birlikte sorumluluk hukuku bağlamında yapay zekâyâ başvurma zorunluluğunun ortadan kalkacağını öngörmektedirler.¹⁸⁶

Özetle, yapay zekânın hukuki kişiliğe sahip olmasına karşı olan görüş, kişiliği insana has ve doğuştan kazanılan bir statü olarak tanımlamakta ve insanların bu statü üzerinde tasarruf etme hakkının bulunmadığını savunmaktadır.¹⁸⁷ Görüşün savunucuları, yapay zekânın insana ait yetilere (bilinç, irade, özerklik, duygu ve zekâ) gerçek anlamda sahip olamayacağını ancak taklit boyutunda kalacağını, bu sebepten söz konusu yetilerin insana has olduğunu, savundukları kişilik statüsüne yapay zekânın sahip olamayacağını ifade etmektedirler.¹⁸⁸ Ayrıca, yapay zekânın özgür iradeyle hareket edemeyeceğini, bu sebepten haklara ve borçlara ehil olamayacağını, dolayısıyla yapay

¹⁸³ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 269.

¹⁸⁴ Pagallo "Vital, Sophia, and Co." , 5; Ersoy *Robotlar Yapay Zeka*, 86.

¹⁸⁵ Pagallo "Vital, Sophia, and Co." , 4; Joanna J. Bryson ve Mihailis E. Diamantis ve Thomas D. Grant, "Of, for, and by the People: The Legal Lacuna of Synthetic Persons'" *Artificial Intelligence and Law* 25, no. 9 (2017): 275 ff.

¹⁸⁶ Pagallo "Vital, Sophia, and Co." , 5; Kılıçarslan , "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü" 378.

¹⁸⁷ Wolfgang Friedmann *Legal Theory* 50-51.

¹⁸⁸ Owen Flanagan *The Science of The Min*, 253. Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 254.

zekânın kişilik statüsüne sahip olamayacağını ifade etmektedirler.¹⁸⁹

A. Yapay Zekânın Hukuki Statüsünü Kabul Eden Görüş

Yapay zekanın hukuki statüsünü tartışmak ve yapay zekaya kişilik tanımını savunmak kölelerin hukuki statüsüyle ilgili olarak da ele alınmaktadır. Zira insan olmasına rağmen hak ehliyetine sahip olmayan kölelerin hukuki statüsü ilk çağlardan beri tartışılmaktadır.¹⁹⁰ Fakat köleliğin yasaklanması¹⁹¹ ve kölelerin hukuken kişi olarak kabul edilmesi¹⁹² 1800'lü yıllarda başlayan bir süreçtir.¹⁹³ Nitekim yapay zekânın, gün geçtikçe akıllanarak ve bilinçlenerek insan hayatına olan etkisinin artması, şirketlerin yapmış olduğu milyon dolarlık yatırımlar da

¹⁸⁹ Zimmerman "Machine Minds" , 28.

¹⁹⁰ Doğal hukuk anlayışı ekseninde tüm insanlar eşit kabul edilmesine rağmen, kölelerin dönemin iş gücü ihtiyacını karşılamasından ötürü köleliğin kaldırılmasıyla ilgili somut adımlar atılmamıştır. Bkz. Muzaffer Karaaslan, "Kölelik Yasağının Tarihsel Gelişimi" *Yaşar Hukuk Dergisi* 4, no. 1 (2022): 62-63.

¹⁹¹Karaaslan. " Kölelik Yasağı", 62. İnsan hakları alanında yaşanan gelişmeler neticesinde kölelikte yasaklanmıştır. Nitekim 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi bütün insanları sahip olduğu haklar yönünden özgür ve eşit kabul etse de köleliğin yasaklanmasına dair açık bir hüküm barındırmamaktadır. Köle ticaretini ilk olarak İngiltere'nin 1807 yılında bir yasa ile yasaklandığı kabul edilmektedir. Bkz. Osman Nebioğlu ve Bülent Nuri Esen, *Kölelik Ve Hürriyet* (İstanbul: Nebioğlu Yayınevi) 102, http://bulentnuriesen.com/kitap/kolelik_ve_hurriyet.pdf.

¹⁹² Günümüz modern hukuk sistemlerinde, insanların doğuştan itibaren eşit hak ehliyetine sahip olduğu kabul edilmektedir. Hak ehliyeti üzerinde ırk, cinsiyetin, fiziksel yapının bir etkisi yoktur. Kölelik, gerek ulusal gerek uluslararası metinlerle yasaklanmıştır. Uluslararası bağlamda köleliği yasaklayan metinler; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname (m 4), İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi'dir. (m 4) Bkz. Ergün "Kişi Kavramı Ve Çeşitleri" , 7.

¹⁹³ Köleliğin günümüzde de modern bir şekilde devam ettiğini savunan görüşler de mevcuttur. Bkz. Hüseyin Ali Kudret ve Semra Nubihar Mente, "Köleliğin Kılıf Değiştirmiş Hali: Modern Kölelik" *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, no. 2 (2022): 993 ff.

düşünüldüğünde, bu varlıkların hukuki statüsünün değerlendirilmesini elzem bir hale getirmektedir.

Yapay zekânın hukuki statüye sahip olması gerektiğini savunan görüş, kişilik kavramını hukuki ve şekli yönden ele almaktadır.¹⁹⁴ Yapay zekânın hukuki statüye ancak toplumsal kabulün oluşması ve hukuk politikalarının buna uygun hale getirilmesiyle sahip olabileceği ifade edilmektedir.¹⁹⁵

Yapay zekânın hukuki statüye sahip olması gerektiğini savunan bilimsel görüşlerin temelde üç argümanı bulunmaktadır.¹⁹⁶ İlk savundukları nokta, yapay zekânın kendi yapısından kaynaklı sebep olduğu zararlardan doğan hukuki sorumluluğunun tespitinin zorluğudur.¹⁹⁷ İkinci nokta ise, insanımsı özellikler barındıran (bilinç, irade, özerklik, duyu ve zekâ) hatta bazı noktalarda insanın önüne geçen (depolama, analiz etme gibi) bir varlığın eşya hukukunun bir konusu haline getirilmesinin modern bilim anlayışına uygun düşmeyeceğidir.¹⁹⁸ Üçüncü ve son nokta ise, yapay zekâyâ kişilik tanınmasıyla birlikte insanların bu sistemlerden daha rahat

¹⁹⁴Frederick J. White, "Personhood: An Essential Characteristic of the Human Species" *The Linacre Quarterly* 80, no.1 (2013): 74 - 97.

¹⁹⁵ White, "Personhood", 74-97.

¹⁹⁶Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 272. Yapay zekânın hukuki statüsünü kabul eden görüşün savunucuları eşitlik ilkesini çıkış noktası olarak kabul etmektedirler. Bkz. Kılıçarslan , "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü" 379.

¹⁹⁷ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu". Yapay zekâ kaynaklı bir zararda sorumlunun(üretici, kullanıcı, yazılım, işveren, yapay zekâ) belirlenmesi önem arz etmektedir. Sorumlunun tespit edilememesi halinde zarar gören, zararını karşılamakta güçlük çekecektir. Yapay zekânın sebep olduğu zararlardan doğan sorumluluk için Bkz. Sarı, "Zararlardan Doğan Sorumluluk". Yapay zekânın otonom davranışlarının hukukî sorumluluğu için Bkz. Akkurt "Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından".

¹⁹⁸ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu".

yararlanacağı ve bu sayede yapay zekâ temelli sistemlerin gelişiminin artacağı düşüncesidir.¹⁹⁹

Yapay zekânın yasal bir statüye sahip olmasının hukuki güvenlik ve hesap verilebilirlik ilkeleri bakımından gerekli olduğu konusunda görüş birliği içinde olan yazarlar, önerdikleri yöntemler bakımından ayrılmaktadır.²⁰⁰ Yapay zekânın yasal bir statüyü haiz olması gerektiğini savunan görüş; elektronik kişilik, tüzel kişilik benzeri kişilik, insan olmayan kişi, sınırlı amaçlı kişilik, yarı kişilik, bağımlı ya da bağımsız hukuki kişilik gibi modellemeler önermektedir.²⁰¹

1. Elektronik Kişilik

Elektronik kişilik, gerçek kişilik ve tüzel kişilik dışında yapay zekânın *sui generis* yapısına uygun olarak önerilen 3. bir kişilik modelidir.²⁰² Şöyle ki, bu modelle de belirli bir gelişmişlik düzeyine ulaşmış yapay zekâyâ asgari düzeyde kişilik öngörülmektedir.²⁰³ Modellemenin öngörmüş olduğu kişilik, gerçek kişiler düzeyinde hak ve yükümlülükler barındırmasa²⁰⁴ da otonomi özelliği bulunan yapay zekâ varlıklarından kaynaklı

¹⁹⁹ Solum "Legal Personhood" , 1252. Zimmerman "Machine Minds" , 21. Pınar Bacaksız ve Seda Yağmur Sümer *Robotlar, Yapay Zeka ve Ceza Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 145-146.

²⁰⁰ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" ,280.

²⁰¹ Yapay zekânın hukuki statü kazanması için gerçek kişiler gibi hak ve fiil ehliyetine sahip olmasına gerek olmadığını savunan yazarlar da mevcuttur. Bu görüşün savunucuları yapay zekânın işi ve işyeri kapsamında yetkilendirilmesi ve sorumluluk sahibi olması gerektiğini savunmaktadırlar. Bkz. Bryson ve Diamantis ve Grant "Of, for, and by the People".

²⁰² Bozkurt ve Bak *Futurist Hukuk* , 22.

²⁰³ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 280.

²⁰⁴ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 281.

hukuki ve mali sorunları çözmeyi amaçlamaktadır.²⁰⁵ Bu sayede hukuk güvenliği ilkesinin de sağlanacağını öngörülmektedir.²⁰⁶

Bu modelleme sistemi, Avrupa Parlamentosu'nun (AP) 2017 yılında yayınlamış olduğu "Robotbilime İlişkin Medeni Hukuk Kuralları" isimli taslak çalışma ile gündeme gelmiştir.²⁰⁷ Parlamantonun sunmuş olduğu bu modelleme yapay zekâya kişilik statüsünü tanıyan ilk resmi belgedir.²⁰⁸ Avrupa Parlamentosu yapay zekâyı eşya hukukunun bir konusu olmaktan çıkarmış, gerçek kişi düzeyinde olmasa da hak sahibi olabilen, borç altına girebilecek bir kişilik türü önermiştir.²⁰⁹ Parlamantonun tanıdığı hukuki statü özellikli bir statü olup belli bir gelişmişlik düzeyi üzerindeki otonom robotların elektronik kişi olarak tanınmasını ve sebebiyet verdikleri zararlar karşısında sorumlu olmasını öngörmektedir.²¹⁰ Parlamento, elektronik kişiliğin uygulanacağı durumları robotların bağımsız olarak kararlar aldığı haller veya üçüncü kişilerle bağımsız olarak etkileşimde bulunduğu haller olarak düzenlemiştir.²¹¹

Avrupa Parlamentosu'nun 2017 yılında yapmış olduğu bu çalışmaya birçok eleştiri gelmiştir. Eleştirilerden ilki; endüstri liderleri, hukuk, tıp ve etik uzmanlarından parlamentoya açık mektup şeklinde gönderilmiştir.²¹² Eleştiride, yapay zekânın

²⁰⁵ J. Günther et al., "Issues of Privacy and Electronic Personhood in Robotics" Proceedings - IEEE International Workshop on Robot and Human Interactive Communication (2012): 823.

²⁰⁶ J. Günther et al., diğerleri "Issues of Privacy" 823.

²⁰⁷ "European Parliament, Civil Law Rules on Robotics P8_TA (2017) 0051, Paragraf 59."

²⁰⁸ Kılıçarslan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü" 380.

²⁰⁹ Bozkurt ve Bak *Futurist Hukuk*, 22.

²¹⁰ European Parliament, "Paragraf 59".

²¹¹ European Parliament, "Paragraf 59".

²¹² Robotics-openletter, "Open Letter To The European Commission Artificial Intelligence And Robotics", Robotics-openletter.eu, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <http://www.robotics-openletter.eu/>.

yalnızca ekonomik ve hukuki yönleriyle değil aynı zamanda toplumsal, psikolojik ve etik etkileriyle de değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.²¹³ Yapay zekânın bilim kurgunun da etkisiyle abartıldığı, en gelişmiş yapay zekânın bile öngörülemezlik ve kendi kendine öğrenme kapasitesinin yüzeysel boyutta olduğu, bundan dolayı bu varlıklara kişilik statüsü tanınmanın doğru olmadığı savunulmaktadır.²¹⁴

Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi, elektronik kişiliğin kabulüyle birlikte sorumluluk hukuku bağlamında önleyici etkisi olan dava yolunun hükümsüz kalacağını, bunun neticesinde yapay zekânın etik anlamda kullanımında ve geliştirilmesinde kötüye kullanım hallerinin olabileceğini ifade etmektedir.²¹⁵

Elektronik kişilik konusunda en kapsamlı eleştiriyi Avrupa Komisyonu yapmıştır.²¹⁶ Komisyon, yapay zekâli sistemlerin sebep olduğu zararların esasen gerçek kişilere veya diğer hukuki kişilere yüklenebilecek risklerden kaynaklı olduğunu ifade etmektedir.²¹⁷ Komisyon oluşturulan hukuki kişiliğin teknolojiyle, beraberinde getirdiği sorunları çözmek için yardımcı olsa da yetersiz kalacağını savunmaktadır.²¹⁸ Komisyon, elektronik kişiliğe dava açılması için bir maddi varlığının olması gerektiğini bunun da kurulacak bir fonla sağlanabileceğini ve bu fonla birlikte sorumluluğa azami bir sınır

²¹³ Robotics-openletter, "Open Letter."

²¹⁴ Robotics-openletter, "Open Letter."

²¹⁵ "European Economic and Social Committee, Opinion of the European Economic and Social Committee on " Artificial Intelligence - The Consequences of Artificial Intelligence on the (Digital) Single Market, Production, Consumption, Employment and Society" (Own-Initiative Opinion), 2017, Paragraf 112'.

²¹⁶ Kasap "Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik", 532.

²¹⁷ "European Commission Directorate-General for Justice and Consumers, *Liability for Artificial Intelligence and Other Emerging Digital Technologies*, (Publications Office", 2019), 38.

²¹⁸ "European Commission", 38.

geleceğini ifade etmektedir.²¹⁹ Zarar gören kişi, uğramış olduğu zararı azami sınır nedeniyle elektronik kişiden tamamen temin edemeyince arta kalan kısım için tüzel veya gerçek kişiye başvurmak zorunda kalacak bu da elektronik kişilik için kurulan sistemi anlamsız hale getirecektir.²²⁰ Komisyon, elektronik kişiliğin sorumluluk hukuku bağlamında gerçek bir özne olması ve malvarlığına sahip olması gerektiğine ve bu bağlamda hukuki işlemleri nasıl gerçekleştireceği ve hak ehliyetini nasıl kullanacağı sorularının cevaplanması gerektiğine işaret etmektedir.²²¹

Tüm bu eleştiriler Avrupa Parlamentosu'nu yeni bir çalışma yapmaya itmiştir. Parlamento 2020 yılında yayımladığı 'Yapay Zekâ ve Hukuki Sorumluluk' adlı raporuyla elektronik kişilik kavramını daha iyi bir şekilde açıklamayı hedeflemiştir.

Parlamento, elektronik kişiliğe yapılan eleştirilerin mesnetsiz olduğunu, bütün teknolojileri kişiliksiz addetmek yerine varlıkların elektronik kişiliği kazanabilmeleri için gerekli olan unsurları tanımlamanın daha yerinde olduğunu ifade etmektedir.²²²

Parlamento 2017 yılında yayımladığı "Robotbilime İlişkin Medeni Hukuk Kuralları" isimli çalışmasında ifade ettiği "elektronik kişilik" kavramının hak ve yükümlülükler sahipliği özellikli bir kişilik olarak anlaşılmasını, yapay zekânın yapısına da uygun *sui generis* bir çeşit hukuki statünün kastedildiğini ifade etmiştir.²²³ Tanımlanan bu statünün, akıllı

²¹⁹ "European Commission", 38.

²²⁰ "European Commission", 38.

²²¹ "European Commission", 38.

²²² "European Parliament, Policy Department for Citizens" Rights and Constitutional Affairs Directorate-General for Internal Policies, Artificial Intelligence and Civil Liability: Legal Affairs, Brussels, 2020, 34-35.

²²³ European Parliament, Policy Department", 34.

makineleri üreten, tasarlayan ve kullanan kişiler için “maddi bir sembol” niteliğinde olduğu söylenebilir.²²⁴

Parlamento 2020 yılında yaptığı çalışmayla elektronik kişilik türüne iki farklı yaklaşım getirmiş ve tercihi kamuoyunun takdirine bırakmıştır.²²⁵ İlk yaklaşım; yapay zekânın öğrenme, zekâ ve tek başına karar alma kapasitesinin değerlendirilip gelişmişlik seviyesi yeterli olan²²⁶ varlıkların haklara, borçlara ehil dolasıyla yükümlülük sahibi hukuk öznesi olarak kabul edilmesidir.²²⁷ İlk yaklaşım ile yapay zekâ varlıklarının sözleşme yapma, haksız fiilde bulunma gibi eylem ve işlemlerinde doğrudan sorumluluğu gündeme gelmektedir.²²⁸ Ayrıca belirli koşulların varlığı halinde elektronik kişilikle ilişkili olan (üreten, tasarlayan, kullanan) kişilerin de sorumluluğu gündeme gelecektir.²²⁹ Bu durumda, gerçek kişinin zarardan açıkça sorumlu olduğu hallerde doğrudan gerçek kişiye dava açılacaktır.²³⁰ Bu sayede elektronik kişilik kaynaklı zararlarda ortaya çıkabilecek öğretide “sorumluluk boşluğu”²³¹

²²⁴ Jochen Hanisch, *Haftung Für Automation*, (Göttingen: Cuvillier, 2010), 100 ff.

²²⁵ Kasap “Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik”, 533.

²²⁶ Bu bağlam da gelen hastaları tanı koyan ya da ameliyat yapan robotlar kişilik statüsüne haiz olabilecekken, temizlik robotları kişilik statüsüne haiz olamayacaktır.

²²⁷ “European Parliament, Policy Department”, 36.

²²⁸ Doğan, “Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu”, 281.

²²⁹ Makinenin üretiminden kaynaklı, yazılım kaynaklı sorunları için (kast veya ağır ihmal varsa) üreticiye veya tasarlayanın sorumluluğuna başvurulabileceği gibi makineyi yanlış kullanan (kast veya ağır ihmal) kişilerin de sorumluluğuna başvurulabilir. Bkz. Doğan, “Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu”, 281.

²³⁰ Doğan, “Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu”, 281.

²³¹ Yapay zekâ varlıklarının sebep olduğu zararlardan dolayı sorumlu tutulamayacağını ifade eden doktrinsel bir görüş mevcuttur. Bu görüşün savunucuları yapay zekâ varlıklarının hukuken kişi olmadığını ve bu sebepten oluşan zararlardan sorumlu tutulamayacağını ifade etmektedirler. Ayrıca; üretici, tasarımcı ve kullanıcının da zarardan sorumlu olmayacağını çünkü yapay zekâ varlıklarının eylemlerinin, onlardan bağımsız olduğunu ifade

(responsibility gap) olarak isimlendirilen halin oluşmasının önüne geçilmiş olunacak, zarar gören her halükarda zararını tazmin edebilecektir.²³²

İkinci yaklaşım; yapay zekâ varlıklara doğrudan bir hak öznesi olarak değil de bir tüzel kişi olarak statü tanımlama üzerinedir.²³³ İkinci yaklaşım, temelinde pratik çözümler hedeflemektedir. Şöyle ki; yapay zekâ varlıkları tüzel kişi olarak statülendirilerek²³⁴ sorumluluk hukuku bağlamında ortaya çıkacak olan hukuki uyumsuzlukların kolayca çözümlenebileceği düşünülmektedir.²³⁵ Bu yaklaşım, sorumluluğu üretici, yazılımcı, kullanıcı ve yapay zekâ arasında paylaştırmayı hedeflemektedir.²³⁶ Bu yaklaşım zararın daha kolay tazmini için bir sigorta sistemi öngörmekte ve ayrıca ödenen miktarın yapay zekânın oluşumunda bulunan kişilere rücu edilebilmesini sağlamaktadır.²³⁷ Bu yaklaşım zararın tazmin edememe tehlikesi barındırdığı ve rücu konusunda karmaşa yaratacağı, akabinde uyumsuzluklar çıkarabileceği gerekçeleriyle eleştirilmektedir.²³⁸

Doktrinde elektronik kişiliğe ilk yaklaşım olan haklara, borçlara ehil dolasıyla yükümlülük sahibi olan kişilik türü benimsenmektedir. Doktrinde yapay zekâ varlıklarının resmi bir sicile kaydedilmesi ile yasal statüyü tescile kayıt anında

etmektedirler. Bu yüzden yapay zekâ varlıklarının sebep olduğu zararlar neticesinde zarar gören zararını tazmin edemeyecek ve sorumluluk boşluğu oluşacaktır. Bkz. Kasap "Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik", 534.

²³² Kasap "Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik", 534.

²³³ "European Parliament, Policy Department", 38.

²³⁴ Yapay zekâ varlıklara tüzel kişilik statüsü tanımlanırken, varlığa kişilik tanımının faydası ve zararı her varlık boyutunda ayrıca değerlendirilip, analiz edilecektir.(Pazar payı, barındırdığı riskler, gelişim seviyesi, kendi kendine karar alma yeteneği vb.) Bkz. "European Parliament, Policy Department",38.

²³⁵ "European Parliament, Policy Department", 38.

²³⁶ "European Parliament, Policy Department", 44.

²³⁷ "European Parliament, Policy Department", 45.

²³⁸ Bkz. Kasap "Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik".

kazanacağı öngörülmektedir.²³⁹ Tescillenen yapay zekâyâ kayıt numarası verilerek faaliyetlerinin izlenimi, diğer kişilerle etkileşimi daha kolay izlenebilecek dolayısıyla denetim kolaylaşacaktır.²⁴⁰ Doktrin; yapay zekâ varlıklarını, tehlike derecesini, faaliyet sahasını, pazar payını, yetenek ve tek başına karar alma kapasitelerini göz önüne alarak sınıflandırmayı bunun akabinde de bir finansal fon oluşturmayı ileri sürmektedir.²⁴¹ Oluşturulacak fon üretici, kullanıcı, yazılımı geliştiren kişiler tarafından karşılanacak ve yapay zekânın "sermayesi" hükmünde olacaktır.²⁴² Bu sayede olası bir zararın tazmini noktasında sorun yaşanmayacağı ileri sürülmektedir.

Avrupa Parlamentosunun 2017 ve 2020 yıllarında yaptığı çalışmalar eksik olarak nitelendirilip eleştirilse²⁴³ de çalışma uluslararası normların oluşturulmasına önderlik edecek ve yapay zekâ varlıklarının statüsü konusunda yapılacak diğer çalışmalara ışık tutacaktır. Nitekim çalışmaların yapay zekâ temelli varlıkların hukuki kişiliği ve sorumluluğuna yönelik kapsamlı değerlendirmeler, öneriler ve ilkeler barındırdığı yadsınamaz bir olgudur.²⁴⁴

23 Ocak 2023 tarihli Avrupa Birliği Resmî Gazetesinde²⁴⁵ ([Official Journal of the European Union](https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-)) yayımlanmış olan

²³⁹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 282.

²⁴⁰ Günther et al., "Issues of Privacy" 825.

²⁴¹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 282.

²⁴² Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 282.

²⁴³ Yazar, Avrupa Parlamentosu tarafından konulan ilkelerin ve elektronik kişilik modelinin yapay zekâ varlıkların statü sorununu çözme noktasında ve sorumluluk hukuku bağlamında (zarar tazmini ve sorumlunun belirlenmesi) eksik kalacağını, belirsizlikler olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Pagallo "Vital, Sophia, and Co.", 4.

²⁴⁴ Bozkurt Yüksel *Yapay Zeka Endüstri 4.0* 21-22.

²⁴⁵ "Avrupa Birliği Resmi Gazetesi (Official Journal of the European Union)" 23 Ocak 2023. <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-> access.html.

Dijital On Yıl İçin Dijital Hak ve İlkeler Deklarasyonu²⁴⁶ (Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade) Bildirgesi Avrupa Birliği'nin yapay zekâya ve bileşenlerine yönelik esaslar içermektedir. Bildiride yapay zekânın nihai amacının insanlığın refahını artırmak olduğu ve insanlara bir araç olarak hizmet etmesi gerektiği vurgulanmıştır.²⁴⁷ Ayrıca yapay zekâlı sistemlerin şeffaf olmasına, kullanıcıların sağlık, güvenlik, temel hak ve özgürlüklerine riayet etmesi gerektiğine işaret edilmiştir.²⁴⁸ Bildiride Avrupa Birliği müktesebatıyla uygun, insan merkezli, güvenilir, etik yapay zekâlı sistemlerin gelişimini, uygulamasını, kullanımını destekleyeceği ve uygun tedbirler alınacağı taahhüt edilmiştir.²⁴⁹ Bildiride belirtilen hususlar elektronik kişiliğin hedeflediği statünün ve gelecekte yapılacak düzenlemelerin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Nitekim bildirinin de belirttiği üzere yapay zekâ insanlığın refahı için bir hizmet aracıdır. Elektronik kişilik de bu amaç doğrultusunda şekillenmektedir.

2. Tüzel Kişi Benzeri Kişilik²⁵⁰

²⁴⁶ "Declaration On Digital Rights And Principles For The Digital Decade, OJ C 23, 23.01.2023", https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?uri=uriserv:oj.c_2023.023.01.0001.01.eng ; i Kaya, "AB Dijital On Yıl İçin Dijital Hak Ve İlkeler Deklarasyonu(Resmi Olmayan Türkçe Tercüme)" Mbkaya.com, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://mbkaya.com/ab-dijital-hak-ilkeler-deklarasyonu/>.

²⁴⁷ "Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade, OJ C 23, 23.01.2023" Bkz. **Bölüm III- Tercih özgürlüğü- Algoritmalar ve yapay zekâ sistemleriyle etkileşimler madde 8**

²⁴⁸ "Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade, OJ C 23, 23.01.2023" Bkz. **Bölüm III- Tercih Özgürlüğü- Algoritmalar ve yapay zekâ sistemleriyle etkileşimler madde 9.**

²⁴⁹ "Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade, OJ C 23, 23.01.2023"

²⁵⁰ Bu model Avrupa Parlamentosu tarafından önerilen "elektronik kişilik " başlığı altında incelediğimiz tüzel kişilik yaklaşımına benzemektedir. Temel çıkış noktası benzeyen modellemeler bir takım farklılıklar barındırmaktadır.

Mevcut hukuk sistemleri iki tür kişilik türü öngörmüştür. Bunlar gerçek kişi ve tüzel kişidir. Yapay zekâ varlıkları, insan olmayan teknolojik varlıklar olduğu için gerçek kişi olarak nitelendirilemez. Yapay zekâ varlıklara bir hukuki statü tanımlanması gerektiğini savunan görüşün taraftarları, tüzel kişilik yapısı üzerinden yapay zekâyâ özgü bir kişilik türü oluşturulabileceğini savunmaktadır.²⁵¹

Görünüşün savunucuları, yapay zekâyı tüzel kişiliğe sahip ticari şirketlere²⁵² benzetmektedir.²⁵³ Her iki yapının da aynı amaçlar doğrultusunda kurgulanmış varlıklar olduğunu öne sürmektedir.²⁵⁴ Her iki yapının da ekonomik ihtiyaçlar başta olmak üzere toplumsal gereklilikler neticesinde ortaya çıkan kurgusal varlıklar olduğunu ve nihai amaçlarının insan yaşamını kolaylaştırmak, refahını artırmak olduğunu ifade etmektedirler.²⁵⁵ Bundan hareketle ticari şirketlerin de sahip olduğu resmi tescil sistemine²⁵⁶ benzer bir sistemi yapay zekâ

Avrupa Parlamentosu tarafından ileri sürülen model, sigorta sistemi ve sorumluluğun paylaşılmasını; doktrin tarafından ileri sürülen model ise, yapay zekâ varlıklara tescil anında malvarlığı değeri tanımlamayı öngörmektedir.

²⁵¹ Bozkurt ve Bak *Futurist Hukuk* 18-20. Calverley *Imagining a Non-Biological Machine*. Bayamlıoğlu "Akıllı Yazılımlar ve Hukuki Statüsü" , 139. Bacaksız ve Sümer *Robotlar, Yapay Zeka ve Ceza Hukuku*, 148.

²⁵² Ticari şirketler TTK madde 124/1'de: "Ticari şirketler; kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibarettir." hükmüyle, sayılmıştır. Ticari şirketlerin hepsi tüzel kişiliğe haizdir. Bkz. Oruç Hami Şener *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019).

²⁵³ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 288.

²⁵⁴ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" , 288.

²⁵⁵ Pagallo "Vital, Sophia, and Co. " 9.

²⁵⁶ Ticari şirketler tescille birlikte tüzel kişiliğe haiz olmaktadır. Bu sebeple ticari şirketlerde tescil kurucu niteliktedir. Bkz. Sabih Arkan *Ticari İşletme Hukuku* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2021). Günümüzde ticari şirketlerin kayıtları MERSİS (Merkezi Sicil Kayıt Sistemi) bilgi sistemi üzerinde, elektronik ortamda tutulmaktadır. Bkz. [20124093](#) sayılı Ticaret Sicili Yönetmeliği.

varlıkları için öngörmektedirler. Böylece yapay zekâ da, tescile kayıt olduğu andan itibaren kişilik kazanmış olacaktır. Resmi tescil sistemiyle birlikte hukuk güvenliği ve aleniyet ilkeleri de yerine getirilmiş olacaktır.²⁵⁷ Sicile kaydedilen yapay zekâ haklara ve borçlara ehil dolayısıyla sorumluluk sahibi bir varlık haline gelecektir.²⁵⁸ Ancak yapay zekânın sorumluluğu sınırsız değil tıpkı tüzel kişilikte olduğu gibi görev ve faaliyet alanıyla sınırlı olacaktır.²⁵⁹ Şöyle ki, tüzel kişiler hak ve fiil ehliyetini organları vasıtasıyla kullanır ve organların gerçekleştirmiş olduğu hukuka aykırı eylem, işlemlerden sorumludurlar.²⁶⁰ Bundan hareketle, yapay zekâ varlıklar için tüzel kişilik benzeri bir hukuki statüyü savunan yazarlar, bu varlıkların kendi iradeleriyle vermiş olduğu kararlardan sorumlu olması gerektiğini ifade etmektedirler.²⁶¹ Böylece yapay zekâ kendi faaliyet alanında gerçekleşen fiillerden sorumlu olacaktır. Tescile kayıt esnasında yapay zekâlı varlığa; türüne, kullanım sahasına, tehlike derecesine göre üreticiler veya kullanıcılar tarafından bir malvarlığı değerinin özgülmesi oluşacak olan zararları tazmin etme noktasında elverişli bir çözüm önerisidir.²⁶² Ayrıca yapay zekâ varlıkları tescil eden organları aynı zamanda bir denetim mekanizması olarak öngörmektedir.²⁶³

Yapay zekâ varlıklar için tüzel kişilik benzeri statünün en rasyonel ve pratik çözüm önerisi olduğunu savunanalar kadar bu görüşe karşı çıkanlar da mevcuttur.²⁶⁴ Şöyle ki; yapay zekâ varlıkların sorumluluğunun tespitinin düşünüldüğü kadar kolay olmadığını, insan ile yapay zekâ etkileşiminin karmaşık ve

²⁵⁷ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 288.

²⁵⁸ Bayamlıoğlu "Akıllı Yazılımlar ve Hukuki Statüsü", 138.

²⁵⁹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 289.

²⁶⁰ Oğuzman ve Seliçi, Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 285-296.

²⁶¹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 289.

²⁶² Bacaksız ve Sümer *Robotlar, Yapay Zeka ve Ceza Hukuku*, 147.

²⁶³ Bayamlıoğlu "Akıllı Yazılımlar ve Hukuki Statüsü", 138.

²⁶⁴ Pagallo "Vital, Sophia, and Co.", 6.

düzensiz bir ilişki olduğunu ve bu ilişki neticesinde ortaya çıkacak sorumluluğun kolayca tespit edilemeyeceğini ileri sürmektedirler.²⁶⁵ Ayrıca tüzel kişiliklerle ilgi mevcut hukuk sistemlerinde farklı esas ve usuller olduğunu, yapay zekâ varlıklara tüzel kişilik benzeri bir statü kazandırmada hangi modelin seçileceği sorununu barındırdığını ve yeknesaklıktan uzak olduğunu ileri sürmektedirler.²⁶⁶

Son olarak Türk Medeni Kanunu bağlamında tüzel kişilik bakımından sınırlı sayı ve tipe bağlılık ilkesi olduğunu²⁶⁷ ve yapay zekâyâ tüzel kişi benzeri bir statü kazandırılmak isteniyorsa bunun ancak kanuni bir düzenleme aracılığıyla yapılabileceğini belirtmek gerekir.

3. Yarı Kişilik Modeli- Bağımlı Hukuki Kişilik Modeli²⁶⁸

Yarı kişilik görüşünü savunan yazarlar,²⁶⁹ yapay zekânın gelişen bir teknoloji olduğunu, karar alma mekanizmalarının ve diğer insanımsı özelliklerinin geliştiğini ifade etmektedirler. Bu sebeple yapay zekâyı salt olarak mülkiyet konusu bir eşya olarak tanımlamanın hukuki anlamda yetersiz kalacağını savunmaktadırlar.²⁷⁰ Fakat yapay zekâ varlıklarının ne kadar gelişirse gelişsin insan olamayacağını, bir insanın bütün

²⁶⁵ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 290.

²⁶⁶ Bacaksız ve Sümer *Robotlar, Yapay Zeka ve Ceza Hukuku*, 149.

²⁶⁷ Oğuzman ve Seliçi, Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 216.

²⁶⁸ "Yarı kişilik" modeli ile "bağımlı kişilik" modeli birbirine temelde benzeyen iki öneridir. Şöyle ki; iki modelde de sınırlı- bağımlı bir kişilik öngörülmektedir. Yarı kişilik modeli, sınırlı ehliyetsizler benzeri bir statü oluştururken; bağımlı kişilik modeli, Anglo- Sakson hukukundan ilham alarak *trust* kurumunu temel alarak bağımlı kişiliği oluşturmaktadır. Yarı kişilik modeli yapay zekâ varlıklar için yasal temsilci öngörürken, bağımlı kişilik modeli temsilci ya da yönetici öngörmektedir. Bu sebeplerden birbirine benzeyen iki modeli bir başlık altında inceledik.

²⁶⁹ Asaro "Robots and Responsibility", 1 ff. Ludvig Beckman "Personhood and Legal Status", 21.

²⁷⁰ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 291.

özelliklerini de taklit edemeyeceğini ileri sürmektedirler.²⁷¹ Bu nedenle yapay zekâ varlıklara, bağımlı bir hukuki kişilik modeli öngörmektedirler. Bu model, yapay zekâ varlıklara; nitelikleri, işlev ve kapasitelerine göre sınırlı bir statü öngörmektedir.²⁷² Şöyle ki; yapay zekâ sınırlı haklara sahip olacak böylece hukuki sorumluluğu da sınırlı olacaktır.²⁷³

Yarı kişilik (quasi-persons) modeli, esasen hukuk sistemimizde mevcut olan ayırt etme gücüne sahip küçükler ve ayırt etme gücüne sahip kısıtlıların²⁷⁴ hukukî durumunu temsil etmektedir.²⁷⁵ Yapay zekâ, bu hukuki statü ile aynı ayırt etme gücüne sahip küçük ve ayırt etme gücüne sahip kısıtlılarda da olduğu gibi tam ehliyetliler ile tam ehliyetsizler arasında bir hukuki statüye sahip olacaktır.²⁷⁶ Kanun,²⁷⁷ sınırlı ehliyetsizlere bir takım işlemleri kendi başlarına yapabilme hakkı tanırken, bir takım işlemleri ise ancak yasal temsilcinin izniyle (baştan izin verme, sonradan onay verme) ya da yasal temsilcileri aracılığıyla yapma izni vermektedir.²⁷⁸ Bu hususta kanun koyucunun koymuş olduğu kıstas, sınırlı ehliyetsizi borç altına sokan işlemlerdir.²⁷⁹ Diğer bir ifadeyle sınırlı ehliyetsiz bir kişi kendisini borç altına sokmayacak bir işlemi tek başına yapabilirken, borç altına girebileceği bir işlemi ancak bir yasal

²⁷¹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 291.

²⁷² Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 292.

²⁷³ Asaro "Robots and Responsibility", 1.

²⁷⁴ Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar Türk Hukukunda "sınırlı ehliyetsizler" olarak adlandırılmaktadır. Bkz. Oğuzman ve Seliçi, Oktay - Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 91-107.

²⁷⁵ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 292.

²⁷⁶ Asaro "Robots and Responsibility", 3.

²⁷⁷ Sınırlı ehliyetsizler 4721 sayılı Türk Medeni Kanun'u madde 16'da düzenlenmiştir. Bu maddeyle birlikte velâyet ve vesayet bahsindeki hükümleri de (m. 335,m. 359,m. 404, m. 449, m. 453, m. 455) göz önünde bulundurmamak gerekir.

²⁷⁸ Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 08.12.2001/24607

²⁷⁹ Türk Medeni Kanunu

temsilcinin izni ya da aracılığıyla yapabilecektir. Sınırlı ehliyetli bir kişi ancak tek başına yapabileceği işlemler konusunda dava ehliyetine sahip olup dava ve icra işlemleri yasal temsilcileri aracılığıyla gerçekleşmektedir.²⁸⁰ Ayrıca bir sınırlı ehliyetli, haksız fiil neticesinde vermiş olduğu zarardan da sorumludur.²⁸¹

Yarı kişilik modelini savunan yazarlar, yapay zekâ varlıklara hukuki bir statü öngörmekle birlikte, yapay zekâ varlıklarının henüz insani yetilerinin (bilinç, irade, öz farkındalık, duygu) olmadığından dolayı tam ehliyeti haiz olamayacağını ancak sınırlı ehliyetsizlerin statüsüne benzer bir hukuki statünün tanımlanabileceğini ifade etmektedirler.²⁸² Fakat yapay zekâ varlıklar için öngörülen sınırlı ehliyetli yarı kişilik statüsü, diğer sınırlı ehliyetli statülerin konuluş amacıyla farklılık göstermektedir. Şöyle ki; yapay zekâ varlıklar insani yetilere henüz sahip olmadığı için sınırlı ehliyetsiz statüsüne konulmakla birlikte, sınırlı ehliyetsizler, insani yetilere haiz olmakla birlikte yaş küçüklüğü, tecrübesizlik, ya da ruhsal sorunlar hasebiyle fiil ehliyeti sınırlandırılmış kişilerdir.²⁸³ Bu sebepten yapay zekâ varlıklar ile sınırlı ehliyetlilerin hukuki, fiziki, sosyolojik temelde uyuşmadığı, dolayısıyla yarı kişilik modelinin yapay zekâya uygun bir model olmadığı noktasında doktrinde eleştiriler mevcuttur.²⁸⁴ Ayrıca yapay zekânın borçlandırıcı işlemlerinin neler olacağı, yapay zekâ varlıklara atanacak yasal temsilcinin kim olacağı ve nasıl belirleneceği, yapay zekânın mal varlığına sahip olup olamayacağı, haksız fiilden kaynaklı zararların nasıl tazmin edileceği gibi hukuki sorunlar ve bilinmezlikler de mevcuttur.

²⁸⁰ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk*, 159.

²⁸¹ Türk Medeni Kanunu.

²⁸² Asaro "Robots and Responsibility", 2 ff.

²⁸³ Jale G. Akipek ve Turgut Akıntürk, Derya Ateş *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları, 2019), 321.

²⁸⁴ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 294.

Amerikan doktrininde “bağımlı kişilik” modeliyle “yarı kişilik” modeli benzemektedir. Bağımlı hukuki kişi, sahip olduğu hakların tamamını ya da bir bölümünü ancak bir kişinin temsilciliği vasıtasıyla kullanabilen kişi olarak ifade edilmektedir.²⁸⁵ Görüşün savunucuları Chopra ve White bağımlı hukuki kişiliğin Amerikan hukukuna özgü *trust* kurumu²⁸⁶ ile oluşturulabileceğini savunmaktadırlar.²⁸⁷ Yazarlar yapay zekânın, lehtar adına veya yararına hareket eden sınırlı amaçlı bir güvenilen (*trustee*) olarak değerlendirilebileceğini ifade etmektedirler.²⁸⁸ Bu düşünce Solum tarafından beklenmedik bir dava halinde kurumun tehlikeye düşeceği noktasında eleştirilmekte ve bu sebeple yapay zekâ varlıkların güvenilen (*trustee*) olarak kabul edilmemesi gerektiği ifade edilmektedir.²⁸⁹ Chopra ve White bu eleştiriye, çözüm olarak; yapay zekâ varlıklar için gerçek veya tüzel kişi temsilci veya yönetici önerisinde bulunmaktadır. Böylece beklenmedik hallerde ya da

²⁸⁵Yazarlar sınırlı ehliyetsizleri, başka kişilerin eylemine ihtiyaç duyan şirketleri, tüzel kişiliğe haiz olduğu kabul edilen gemileri, tapınakları, idolleri ve gölleri bağımlı kişilere örnek olarak vermektedirler. Chopra ve White, "A Legal Theory" 159.

²⁸⁶ Trust kurumunun kökeni Anglo- Sakson hukuk sistemine dayanmaktadır. Trust ilişkisi 3'lü bir ilişkidir. "Trust" ilişkisi, yasal mülkiyetin bir kişi tarafından elde bulundurulduğu (*trustee*) ve yararlanma hakkının başka bir kişiye ait olduğu (*beneficiary*) ve bu durumun başka bir kişinin talebi üzerine ortaya çıktığı (*settlor*) şeklinde 3'lü bir düzen öngörür. "Trust" hukukunu anlayabilmek için mülkiyet hakkının bölünebilir olduğunu düşünmek gerekir. "Trust" sayesinde yasal malik, mülkiyet konusu malın hâkimiyetini kendileri sürdüremeyen veya bunu arzu etmeyen kişiler yararına sürdürür. Bkz."P.1546 Trust Definition – 1st Meaning, Black's Law Dictionary". Erkin Eranlı, "Kıta Avrupası Hukuku Merceğinden "Trust" Hukukuna Yaklaşım", Erdem-dem.av.tr, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://www.erdem-dem.av.tr/bilgi-bankasi/kita-avrupasi-hukuku-merceginden-trust-hukukuna-yaklasim>.

²⁸⁷ Chopra ve White, "A Legal Theory" , 161.

²⁸⁸ Chopra ve White, "A Legal Theory" , 161.

²⁸⁹ Solum "Legal Personhood" , 1253.

yapay zekânın etkin olmadığı hallerde temsilci veya yönetici sorunların üstesinden gelebilecektir.

Chopra ve White'ın görüşleri pragmatik olmadığı ve kendi içinde çeliştiği noktasında eleştirilmektedir.²⁹⁰ Şöyle ki; görüş yapay zekâyâ hem kişilik tanımakta hem de temsilci veya yönetici atayarak adeta kişiliği anlamsız hale getirmektedir. Görüş, birçok hukuki bilinmezlik ve karmaşa barındırdığı noktasında eleştirilmektedir.²⁹¹ Ayrıca görüşün temelini oluşturan *trust* kurumu Kıta Avrupası hukuk sistemine yabancı bir uygulamadır. Bu sebeple görüşün evrensel olarak benimsenmesinde zorlanılabileceği ve yeknesaklıktan uzak bir çözüm önerisi olduğu söylenebilir.

4. Bağımsız Hukuki Kişilik

Bağımsız hukuki kişilik görüşü, Amerikan doktrininde geliştirilen bir modeldir. Bağımsız hukuki kişilik modeli yapay zekâ varlıklara tam bir ehliyet öngörmektedir.²⁹² Böylece yapay zekâ varlıklar, haklarını doğrudan –bir temsilci olmadan– kendileri kullanan bağımsız varlıklar olacaktır.²⁹³ Bu model Türk hukukundaki “tam ehliyetliler” statüsüne tekabül etmektedir.²⁹⁴ Görüşün savunucuları Chopra ve White bir yapay zekalı varlığın bağımsız kişi olabilmesi için beş kriter öne sürmüşlerdir. Bunlar: 1) Zihinsel becerilerinin bağımsız bir varlık olduğunu ispatlayacak derecede olmak, 2) hangi yasal yükümlülüklere uyması gerektiğini anlayacak ve uygulayacak kapasiteyi haiz olmak, 3) yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesi için cezalara

²⁹⁰ Kasap “Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik” , 527.

²⁹¹ Eleştirilenlerden bazıları; yapay zekâ ve temsilcinin kayıtlarının kimin tutacağı, bu kadar geniş kayıtların nasıl tutulacağı- muhafaza edileceği, yapay zekânın mal varlığın kimin elinde bulunacağıdır. Bkz. Kasap “Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik” , 528.

²⁹² Chopra ve White, "A Legal Theory" , 179.

²⁹³ Chopra ve White, "A Legal Theory" , 179.

²⁹⁴ “Tam ehliyetliler” Türk Medeni Kanunu 10. maddede düzenlemiştir. Şöyle ki; Ayırt etme gücüne sahip olan, kısıtlı olmayan her ergin olan her kişi tam ehliyetlidir.

duyarlı olmak, 4) sözleşme yapabilme becerisine sahip olmak, 5) malvarlığı edinebilme ve yönetebilme becerisine sahip olmak, olarak sayılmıştır.²⁹⁵

Chopra ve White bütün bu kriterleri detaylıca incelemişler ve iddialarını kanıtlamak amacıyla istisnalardan da yararlanarak yapay zekâ varlıkların saydıkları kriterleri sağladıklarını savunmuşlardır.²⁹⁶ Fakat tüm kriterleri tek başına sağlayan bir yapay zekâyâ örnek verememişlerdir.²⁹⁷ Şöyle ki; dil modeli olarak faaliyet gösteren bir yapay zekâlı varlık ilk dört kriteri sağlasa da mal varlığı edinebilme ve yönetebilme kriterine sahip olamazsa kişilik kazanmayacaktır. Aynı durum sözleşme yapamayacak otonom araçlar için de geçerlidir.²⁹⁸

Günümüzde faaliyet gösteren yapay zekâ varlıklar belli bir alanda uzmanlaşmakta ve üstün performans sergilemektedir.²⁹⁹ Örnek olarak tıpta teşhis koyan yapay zekâ varlıkları gösterilebilir.³⁰⁰ Bağımlı kişilik modeli ise yapay zekâ varlıkları genellemektir.³⁰¹ Bu sebepten günümüzdeki yapay zekâ varlıklar bağımsız hukuki kişi statüsünde değildir. Kaldı ki yazarlar da tüm kriterleri sağlayan bir yapay zekâlı varlığa örnek

²⁹⁵ Chopra ve White, "A Legal Theory" , 162-163.

²⁹⁶ Chopra ve White , "A Legal Theory " ,163-170.

²⁹⁷ Kasap "Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik" , 529.

²⁹⁸ Farklı örnekler için bkz. Kasap "Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik" , 529.

²⁹⁹ Nick Bostrom ve Eliezer Yudkowsky, *The Ethics Of Artificial Intelligence (The Cambridge Handbook of Artificial Intelligence)* (Cambridge: Cambridge University Press,2014), 318.

³⁰⁰ Ethem Karal ve Metin Turan, "Hekime Tanı Koymada Yardımcı, Yapay Zekâ Destekli Hastalık Tespit Uzmanı" *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi* 26. no. Özel Sayı, (2021): 100-116.

³⁰¹ Kasap "Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik". Genel yapay zekâ, en az bir insan düzeyinde birçok bilişsel faaliyeti yerine getirebilme kapasitesine sahip sistemler olarak tanımlanmaktadır. Bkz. Nadia Banteka, "Artificially Intelligent Persons" *Houston Law Review* 58, no. 3 (2021): 543-544.

verememiştir.³⁰² Bu sebeple bağımsız hukuki kişilik modelinin günümüzde uygulaması pek mümkün görünmemektedir.

5. Sınırlı Amaçlı Kişilik

Bu kişilik modeli temelini Roma hukukunda var olan “peculium”³⁰³ kurumundan alır. Şöyle ki; Roma hukukunda köleler mal statüsünde sayılırken, aile evlatlarına da hak ehliyeti tanınmıyordu.³⁰⁴ Dolayısıyla ne köleler ne de aile evlatları hukuken kişi statüsünü haiz değillerdi. Doğrudan da temsilin kabul edilmediği Roma hukukunda, kölelerin ve aile evlatlarının ticari hayata katıla bilmesi için “peculium” kurumu geliştirilmiştir.³⁰⁵ Peculiumu, aile babası (aile evladı için) veya efendi (köle için) sağlamakta, hak ehliyetine sahip olmayan aile evladı ve köle de bu sermaye ile hukuki işlem yapmaktaydı.³⁰⁶ Bu işlemler sonucu elde edilen haklar sermaye sağlayıcısı olan efendiler veya aile babalarına ait olmaktaydı.³⁰⁷ Bu sebeple kişiye sermaye verilmeden önce o kişinin bu işlerde ehil olması aranmaktaydı. Aile evlatlarının yapmış olduğu hukuki işlemde kaynaklı borçlarda aile babası sermaye miktarıyla sorumlu

³⁰² Kasap “Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik” .

³⁰³ Peculium, kelime anlamı itibariyle “küçük miktarda para veya küçük mamelek” anlamına gelmekte olup Roma’da sermaye anlamında kullanılmıştır. Sermaye; para, bir mal varlığı değeri, ekonomik değer taşıyan bir hak şeklinde tezahür etmektedir. Bu sermaye, efendisi tarafından kölesine ya da aile babası tarafından aile evladına verilerek kişinin ekonomik hayata katılması sağlanmıştır. Özcan Karadeniz, “Roma Hukukunda Peculium Müessesesi” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25. no. 3 (1968): 179.

³⁰⁴ Muzaffer Karaaslan, “Peculium’un Roma Ekonomik Hayatındaki Rolü” *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi* 19. no. Özel Sayı- Prof. Dr. Şeref Ertaş’a Armağan (2017): 2251.

³⁰⁵ Karaaslan. “Peculium’un Rolü” 251.

³⁰⁶ Mehmet Kudret Ayiter, *Roma Hukuku Dersleri Aile Hukuku* (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1963) 58.

³⁰⁷ Mehmet Kudret Ayiter *Roma Hukuku Dersleri* 44.

iken,³⁰⁸ kölenin yapmış olduğu hukuki işleminden kaynaklı borçlarda “kölenin yaptığı hukukî işlemin, efendisinin mali durumunu iyileştirebileceği ancak kötüleştiremeyeceği” ilkesi ve “*Ius civile*” uyarınca efendi borçlardan sorumlu olmamaktaydı.³⁰⁹ Roma vatandaşlarının siyasi, hukuki, sosyolojik nedenlerden ötürü ticari hayattan uzaklaşmasıyla, köleler ve aile evlatları ticari hayatın önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir.³¹⁰ Hukuken kişi olmasalar da önemli bir statü elde etmişlerdir.

Sınırlı amaçlı kişilik görüşünü savunan yazarlar, yapay zekâ varlıklarının durumunu köleler ve aile evlatlarına benzetmektedir. Yazarlar, yapay zekâ varlıklara *peculium* kurumunun, köleler ve aile evlatlarına tanıdığı gibi bir hukuki statü tanımlanmasını öngörmektedir.³¹¹ Böylece varlıkların sahip olduğu becerilerden en üst düzeyde yararlanılacağını savunmaktadır.³¹² Yapay zekâ varlıklar *peculium* kurumunda olduğu gibi tam bir hak ve fiil ehliyetine sahip olmayacak sadece uzman olduğu konularda işlemler gerçekleştirecektir.³¹³ Bu sebepten doktrinde sınırlı amaçlı kişilik görüşü “*peculium* kurumunun modern bir görünümü” olarak da ifade edilmektedir.³¹⁴

Görüşün savunucuları yapay zekâlı varlıkları ancak insanları taklit edebilen gelişmiş varlıklar olarak tanımlamakta, yapay zekânın, bilinç, irade, özerklik, duygu ve niyet gibi insani

³⁰⁸ Özcan Karadeniz Çelebican *Roma Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2019), 171.

³⁰⁹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 295.

³¹⁰ Türkoğlu Özdemir, "Roma Hukukunda Actio De Peculio" *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no.2 (2005): 107.

³¹¹ Pagallo "Vital, Sophia, and Co.", 5 ff.

³¹² Pagallo "Vital, Sophia, and Co.", 5 ff.

³¹³ Pagallo "Vital, Sophia, and Co.", 5 ff.

³¹⁴ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 294.

yetileri olmadığını ifade etmektedirler.³¹⁵ Bu sebeplerden ötürü yapay zekânın bağımsız bir kişilik statüsünü haiz olması yerine, takdir yetkisi ve muhakeme ihtiyacının az olduğu, üstün becerilere sahip olduğu alanlarda sınırlı bir hukuki kişilik öngörmektedirler.³¹⁶ Yapay zeka bu sayede spesifik görevine özgü bir kişilik sahibi olacaktır. Böylece yapay zekâ varlıklarının verimlilik ve faydacılık ekseninde gelişeceğini, kullanımın yaygınlaşacağını ifade etmektedirler.³¹⁷

Doktrinde; yapay zekâ varlıklarının bazı konularda insanlardan daha başarılı olduğu, hatta gerçek kişilerin yapmış olduğu faaliyetlerde de hata ve kusuru en aza indirdiği ifade edilmektedir.³¹⁸ Tıpkı eski hukuk düzenlerinde kölelerin ilk olarak eşya daha sonradan sınırlı bir statü kazanması nihayetinde tamamen hak ve fiil ehliyeti kazanması gibi yapay zekâ varlıklarının da insani yetileri haiz olana kadar sınırlı amaçlı bir kişi statüsüne konulmasının rasyonel bir çözüm olabileceği ifade edilmektedir.³¹⁹

6. İnsan Olmayan Kişi

Hukuk sistemleri varlıklara kişilik tanıyarak onları haklara ve borçlara ehil hukuk özneleri haline getirmiştir. Hukuk sistemlerinin bir varlığa kişilik tanımlamasının şekli ve maddi boyutu olduğundan yukarıda bahsedilmiştir.³²⁰ Bir varlığın kişilik kazanmasında; felsefi, sosyolojik, tarihi ve hukuki etmenlerin etkili olduğu kişiliğin toplumsal ihtiyaçlar

³¹⁵ Solum "Legal Personhood" , 1273 ff.

³¹⁶ Pagallo "Vital, Sophia, and Co." , 5 ; Doğan "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu" 297.

³¹⁷ Pagallo "Vital, Sophia, and Co." , 5; Solum "Legal Personhood" , 275; Joanna J. Bryson ve Diamantis ve Grant "Of, for, and by the People" 1253.

³¹⁸ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 297.

³¹⁹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 297.

³²⁰ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 194.

doğrultusunda şekillendiği nihayetinde kanun koyucunun iradesiyle kazanıldığı söylenebilir.³²¹

İnsan olmayan kişilik görüşü,³²² sürekli gelişen bir bilişim çağında yapay zekâ varlıkların bir hukuki statüye sahip olması gerektiğini savunmaktadır.³²³ Görüş, yapay zekâ varlıkların insani yetilerinin geliştiğini; fakat insan olmadıklarını, gerçek kişi statüsüne konulamayacağını, yapay zekânın otonom yapısının da tüzel kişiliğe uymadığını ifade etmektedir.³²⁴ Bu sebeplerden dolayı yapay zekâ varlıkların yeni bir hukuki statüye sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Görüş, ayrıca hayvanların da “insan olmayan kişi” statüsünde olması gerektiğini ifade etmektedir.³²⁵

SONUÇ

Yapay zekâ, insani özellikler taşıyan ve insan hayatına entegre olmuş teknolojik varlıklardır. GPT-4, kullanıcılara daha hatasız ve gerçekçi bir sohbet deneyimi sunmakta, yapay zekânın ne denli hızlı geliştiğine örnek teşkil etmektedir.³²⁶

³²¹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 195.

³²² Samsun Barosu avukatları yapay zekâ ve hukuk alanında çalışmalar yürütmektedir. Avukatlar, yapay zekâ varlıkların gerçek ve tüzel kişilerin dışında “insansılar” olarak isimlendirdikleri yeni bir statüye haiz olması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu görüşleri doğrultusunda 2017 yılından beri "Medeni Kanun 2.0" isimli bir kanun taslağı üzerinde çalışmaktadırlar. Güç Gönel Sağıroğlu, "Medeni Kanun 2.0'ın Yeni "kişisi" Robotlar Olabilir", Samsun Barosu, 23 Nisan 2023, <https://www.samsunbarosu.org.tr/Detay.aspx?ID=79411>; Bkz. Bak , “Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukukî Statüsü” 230; Ersoy *Robotlar Yapay Zeka*, 87.

³²³ Bak , “Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukukî Statüsü” 216.

³²⁴ Kılıçarslan , “Yapay Zekânın Hukukî Statüsü” 381.

³²⁵ Cengiz Koçhisarlıoğlu ve Özlem Söğütlü Erişgin, "Hayvanın Hukukî Konumu" *Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi* 8, no. Özel Sayı- Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan (2013): 1712 ff.

³²⁶ Sibel Hoş, "GPT-4 Nedir? GPT-3 vs. GPT-4 Arasındaki Farklar, GPT-4 Artık Görselleri de İşleyebiliyor", *Hosting.com*, erişim tarihi: Nisan 16, 2023, <https://www.hosting.com.tr/blog/gpt-4/>.

Yapay zekânın, bu denli hızlı gelişimiyle etki alanı artmakta ve hukuki statüsünün belirlenmesi önem arz etmektedir.

Hukuk, varlıklara kişilik statüsü tanımlayarak onları haklara ve borçlara ehil varlıklar haline getirebilmektedir.³²⁷ Yapay zekâ varlıkların insani yetilere sahip olması, hatta bazı yetilerini insanlardan da iyi bir şekilde kullanabilmesi (zekâ, hafıza gibi) ve bu yetilerinin sürekli gelişmesi yapay zekâ varlıkların kişi statüsünü haiz olup olamayacağını tartışma konusu haline getirmiştir. Doktrin bu konuda ikili bir ayrıma gitmektedir. İlk görüş, yapay zekâyâ kişilik tanınmasına karşı çıkmakta ve yapay zekâyı mülkiyet konusu bir eşya statüsüne sokmaktadır.³²⁸ Henüz gerçekleşme bile, kendi varlığının farkında olacak ve bir eylemi neden gerçekleştirmek istediğini bilecek bir varlığın ("self-aware" seviyesinde), eşya statüsünde değerlendirilmesi modern hukuk anlayışıyla bağdaşmamaktadır. İkinci görüş, yapay zekânın kişilik statüsünü haiz olması gerektiğini ifade etmekle birlikte farklı türde modellemeler önermektedir. Yapay zekâ varlıkları *sui generis* varlıklar olarak tanımladığından bahsedilecek statünün de bu doğrultuda olması gerekmektedir. Bu bağlamda Avrupa Parlamentosu'nun geliştirmiş olduğu "elektronik kişilik" modeli yapay zekânın *sui generis* yapısına uygun üçüncü bir kişilik modelidir.³²⁹ Parlatentonun geliştirdiği model şekli ve hukuki manada bir kişilik olup rasyonel bir yaklaşımdır.³³⁰ Model belirli bir gelişmişlik düzeyine ulaşmış yapay zekâ varlığına, asgari düzeyde kişilik öngörmektedir.³³¹ Modellemenin öngörmüş olduğu kişilik, gerçek kişiler düzeyinde hak ve yükümlülükler barındırmasa³³² da otonomi özelliği bulunan yapay zekâ

³²⁷ Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 216.

³²⁸ Bertolini "Robots as Products", 242 ff.

³²⁹ Bozkurt ve Bak *Futurist Hukuk*, 22.

³³⁰ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 304.

³³¹ Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 280.

³³² Doğan, "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu", 281.

varlıklarından kaynaklı hukuki ve ekonomik sorunları çözmeyi amaçlamaktadır.³³³ Bu sayede hukuk güvenliği ve öngörülebilirliği ilkesinin de sağlanacağı öngörülmektedir.³³⁴ Elektronik kişilik modeli; temsil sistemi öngörmesi nedeniyle karmaşıklığa sebebiyet verebileceği ve bu karmaşıklığın yapay zekâ varlığından kaynaklı zararın tazmininde pratik problemler ortaya çıkarabileceği noktasında eleştirilmektedir.³³⁵ Elektronik kişilik modeline yöneltilen eleştiriler modelin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Nitekim elektronik kişilik modeli üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Bu doğrultuda, Avrupa Birliği'nin 2023 yılında yayınlamış olduğu bildirmede, yapay zekâyâ insan merkezli olarak yaklaşıldığı ve yapay zekâyâ insanlığın refahı için bir hizmet aracı olarak bakıldığı görülmektedir.³³⁶ Elektronik kişilik modeli de bu anlayış çevresinde şekillenecektir. Elektronik kişilik modelinin, Avrupa Parlamentosu gibi devlet üstü bir organ tarafından geliştirilmesi, bu modelin Avrupa Birliği üyesi ülkelerin iç hukuklarındaki düzenlemelere öncüllük etmesine, yapay zekâ varlıkları bakımından benzer düzenlemelerin oluşmasına ve akabinde yeknesaklık sağlanmasına araç olabilir.

Son tahlilde yapay zekâ varlıkları hakkında şu söylenebilir: Bu varlıklara kişilik tanınması için bunların şu an yeterli bilinç seviyesine haiz olmadığı ifade edilmektedir.³³⁷ Yapay zekânın ancak zihin teorisi (theory of mind) seviyesinde bir bilince sahip olacağı öngörülmektedir.³³⁸ Hali hazırda bu seviyeye yönelik çalışmalar devam etmekte olup kısa zamanda bu seviyeye

³³³ J. Günther et al., "Issues of Privacy" 823.

³³⁴ J. Günther et al., "Issues of Privacy" 823.

³³⁵ Kasap "Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik" , 543.

³³⁶ "Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade, OJ C 23, 23.01.2023" Bkz. **Bölüm III- Tercih özgürlüğü- Algoritmalar ve yapay zekâ sistemleriyle etkileşimler madde 8.**

³³⁷ Yazar yapay zekâ varlıkları yönelmişlik boyutuyla da değerlendirmekte ve henüz bu seviyede yapay zekânın olmadığını ifade etmektedir. Bkz. Kasap "Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik" , 544.

³³⁸ Bak "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü" , 214.

ulaşılacağı bilim insanlarınca tahmin edilmektedir. Bu nedenle yapay zekânın hukuki statüsü konusundaki belirsizliğin açığa kavuşturulması oldukça önem arz etmektedir. Önerilen modellemelere yönelik doktrinde birçok, belki de bir kısmı isabetli, eleştiriler getirilmiş olup bu hukuki mekanizmaların geliştirilmesi için dikkate alınması gereken pek çok teknik, hukuki ve sosyal unsur bulunmaktadır. Bu noktada yapay zekâ odaklı hukuk, sosyoloji, antropoloji, bilgisayar bilimleri, sınır bilimi, bilişsel bilim, felsefe, siyaset bilimi, ekonomi ve diğer bilim alanlarında yapılan çalışmalar bütünsel bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Bunun en önemli nedeni ise bu yaklaşımın, yapay zekâ varlıklarının hukuki statüsünün belirlenmesinde oluşması gereken konsensüsün, en azından pozitif ve sosyal bilimler cephesinde, sağlam temellere oturmasını sağlayacak olmasıdır. Nihayetinde yapay zekânın kişi olarak kabulü, sadece bir modelin bilimsel olarak kabulü ile değil, bu varlıklar ile her gün etkileşimde bulunacak ve yer küreyi paylaşacak insanları, hayvanları ve çevreyi kapsayan geniş ekosistemin kabulü ve hukuk politikalarının buna uyarlanması ile olacaktır.

KAYNAKÇA

- Avrupa Birliği Resmi Gazetesi (Official Journal Of The European Union). " 23 Ocak 2023. Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>.
- Declaration On Digital Rights And Principles For The Digital Decade, Oj C 23, 23.01.2023. Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?uri=uriserv:oj.c_.2023.023.01.0001.01.eng.
- European Commission Directorate-General For Justice And Consumers. "*Liability For Artificial Intelligence And Other Emerging Digital Technologies*" Publications Office, 2019.
- European Economic And Social Committee. "Opinion Of The European Economic And Social Committee On "Artificial Intelligence - The Consequences Of Artificial Intelligence On The (Digital) Single Market, Production, Consumption, Employment And Society" (Own-Initiative Opinion), 2017.
- European Parliament. "Civil Law Rules On Robotics P8_Ta (2017) 0051", Paragraf 59.
- European Parliament. "Policy Department For Citizens Rights And Constitutional Affairs Directorate-General For Internal Policies, Artificial Intelligence And Civil Liability: Legal Affairs". Brussels 2020.
- Artificial Lawyer. "Lawgeex Hits 94% Accuracy İn Nda Review Vs 85% For Human Lawyers", Artificial Lawyer.com, Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.artificiallawyer.com/2018/02/26/lawgeex-hits-94-accuracy-in-nda-review-vs-85-for-human-lawyers/>.
- Robotics-openletter. "Open Letter To The European Commission Artificial Intelligence And Robotics", Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <http://www.robotics-openletter.eu/>.
- P.1546 Trust Definition – 1st Meaning, "Black's Law Dictionary".

I Propose To Consider The Question, "Can Machines Think?"
Alan M. Turing, "Computing Machinery And Intelligence",
Mind, Lix /236 (1950): 433-460.
<https://doi.org/10.1093/mind/LIX.236.433>.

Akipek Jale G., Akıntürk Turgut ve Ateş Deniz, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*. İstanbul, Beta Yayınları 2019.

Akkurt Sami , "Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından Kaynaklanan Hukukî Sorumluluk" *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 7, no. 13 (2019): 39-59.

Arkan, Sabih. *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2021

Arslan, Kürşat. "Eğitimde Yapay Zekâ Ve Uygulamaları" *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 11, no.1 (2020): 71-88.

Asaro, M. Peter. "Robots and Responsibility from a Legal Perspective", Peterasaro.org, Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://peterasaro.org/writing/ASARO%20Legal%20Perspective.pdf>.

Aşar, Haluk. "Hayvan Haklarına Yönelik Temel Görüşler ve Yanılgıları" *Kaygı, Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi* 17, no. 30 (2018): 239-251.

Atalay, Muhammet ve Enes Çelik. "Büyük Veri Analizinde Yapay Zeka ve Makine Öğrenmesi Uygulamaları" *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9, no.22 (2017): 155-172.

Ayiter, Mehmet Kudret. *Roma Hukuku Dersleri Aile Hukuku* (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1963).

Babur, Furkan. "Yapay Zeka Destekli Robot Avukat Giderek Yaygınlaşıyor". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.donanimhaber.com/yapay-zeka-destekli-robot-avukat-giderek-yayginlasiyor--92356>.

- Bacaksız, Pinar ve Seda Yağmur Sümer. *Robotlar, Yapay Zeka ve Ceza Hukuku*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2021 .
- Balaban, Mahmut Furkan ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim. "Chatgpt Gibi Sohbet Yazılımlarının (Sohbet Botları/ Chatbots) Neden Olduğu Hukuka Aykırılıkların Önlenmesi" *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 2 (2023), 747-789.
- Bak, Başak. "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü Ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk" *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 9, no.35 (2018), 211-232.
- Banteka, Nadia. "Artificially Intelligent Persons" *Houston Law Review* 58, no. 3 (2021): 5373-596
- Başkaya, Fatma ve Hacer Karacan. "Yapay Zekâ Tabanlı Sistemlerin Kişisel Veri Mahremiyeti Üzerine Etkisi: Sohbet Robotları Üzerine İnceleme" *Bilişim Teknolojileri Dergisi* 15, no. 4 (2022): 481-491.
- Bayamlıoğlu, Emre. "Akıllı Yazılımlar ve Hukuki Statüsü: Yapay Zekâ ve Kişilik Üzerine Bir Deneme", *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları* 2 no. Uğur Alacakaptan'a Armağan, (2008) .
- Beckman, Ludvig. "Personhood and Legal Status: Reflections on the Democratic Rights of Corporations" *Netherlands Journal of Legal Philosophy* 47, no. 1 (2018).
- Behdadi, Dorna ve Christian Munthe. "A Normative Approach to Artificial Moral Agency" *Minds and Machines* 30, no. 2 (2020) : 195-218
- Bertolini, Andrea. "Robots as Products: The Case for a Realistic Analysis of Robotic Applications and Liability Rules" *Law, Innovation and Technology* 5 no.2 (2013): , 214- 247
- Bilim, Bebar. "Makine Öğrenmesi Nedir? - Makineler Nasıl Öğrenir?". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023.

- <https://www.youtube.com/watch?v=yuhocj6fjc4&list=pldbeyam5mgis0aoqqsookyrow-peuskfxe&index=3>.
- Bilim, Bebar. " "Yapay Zeka" Nedir? - Çok İlginç Örneklerle".
Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023.
<https://www.youtube.com/watch?v=D0NTkVrWG4Q&list=PLdbeYAM5mGiS0AoQQsOKyRow-PEUSKfXE&index=3>.
- Bostrom, Nick ve Eliezer Yudkowsky. *The Ethics Of Artificial Intelligence (The Cambridge Handbook of Artificial Intelligence)* (Cambridge: Cambridge University Press,2014), 315-334.
- Bozkurt, Armağan Ebru ve Başak Bak. *Futurist Hukuk - Yapay Zeka, Biyobankalar, Gıda Kapsülleri* İstanbul: Aristo, 2018.
- Bozkurt, Armağan Ebru. *Yapay Zeka Endüstri 4.0 ve Robot Üreticiler-Hukuki Bakış*, Aristo Yayınları, 2019.
- Bryson, Joanna J., Mihailis E. Diamantis ve Thomas D.Grant. "Of, for, and by the People: The Legal Lacuna of Synthetic Persons"*Artificial Intelligence and Law* 25, no. 9 (2017): 273-291
- Calverley, David J. . *Imagining a Non-Biological Machine as a Legal Person* Springer-Verlag London Limited 2007, published online: 13 March 2007, Springer-Verlag London Limited 2007, *AI & Soc* (2008) 22: 523 – 537, status.irational.org/legal_person_machine.pdf.
- Chopra, Samir ve Laurence, F. White. *A Legal Theory for Autonomous Artificial Agents* ,Michigan: The University of Michigan Press 2011.
- Cloud, Oracle. "AI Nedir? Yapay Zeka Hakkında Bilgi Edinin".
Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023.
<https://www.oracle.com/tr/artificial-intelligence/what-is-ai/>.
- Covrigaru Arie ve Robert K. Lindsay. "Deterministic Autonomous Systems" ,*AI Magazine*, 12, no.3 (1991).

- Cumhuriyet Gazetesi, "Dava Sonuçlarını Tahmin Eden Yapay Zeka Geliştirildi", Erişim tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dava-sonuclarini-tahmin-eden-yapay-zeka-gelistirildi-620756>.
- Çetin, Mürvet Senem. "Yapay Zekânın Cezai Sorumluluğu" *İstanbul Barosu Dergisi* 95, no. 5 (2021): 122-173.
- Dural, Mustafa ve Tufan Ögüz. *Kişiler Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2019.
- Dutton, Tim. "An Overview Of National AI Strategies". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://medium.com/politics-ai/an-overview-of-national-ai-strategies-2a70ec6edfd>.
- Dülger, Murat Volkan. "Yapay Zekalı Varlıkların Hukuk Dünyasına Yansıması: Bu Varlıkların Hukuki Statüleri Nasıl Belirlenmeli?" *Terazi Hukuk Dergisi*, 13 no. 142 (2018): 82- 87.
- Elmas, Çetin. *Elmas Yapay Zeka Uygulamaları*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2018.
- Doğan, Erdem. "Yapay Zekânın Hukukî Statüsü Ve Hukukî Sorumluluğu". Doktora tezi Ankara Üniversitesi, 2022.
- Erdoğan, Gökhan. "Yapay Zekâ Ve Hukukuna Genel Bir Bakış" *Adalet Dergisi* 66, no. 131 (2021/1): 117-192.
- Ergün, Ömer. "Kişi Kavramı Ve Çeşitleri" *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 1, no. 1 (2017): 1-14.
- Ersanlı, Erkin. "Kıta Avrupası Hukuku Merceğinden "Trust" Hukukuna Yaklaşım". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.erdem-erdem.av.tr/bilgi-bankasi/kita-avrupasi-hukuku-merceginden-trust-hukukuna-yaklasim>.
- Ersoy, Çağlar. *Robotlar Yapay Zeka ve Hukuk*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2017.
- Filiker, Özlem. "Turing Testi". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.uzmandoktor.net/turing-testi>.

- Flanagan, Owen. *The Science of The Mind*. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology, 1991.
- Floridi, Luciano ve J.W. Sanders. 'On The Morality Of Artificial Agents' Minds & Machines, (2004) 14 349–379.
- Friedmann, Wolfgang. *Legal Theory*, çev. T. Ansay (Tüzel Kişilik Nazariyeleri ve Tatbikat), Londra: Columbia Univ Pr, 1953.
- Genesereth, Michael. "Computational Law The Cop in the Backseat' White Paper, CodeX - The Stanford Center for Legal Informatics", (2015): 1-8. Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <http://logic.stanford.edu/publications/genesereth/complaw.pdf>.
- Gözübüyük, Barış. "Yapay Zekanın Meydana Getirdiği Fikri Ürünlere İlişkin 5846 Sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar Ve Çözüm Önerileri" *Kırıkkale Hukuk Mecmuası* 1. no.1 (2021) 54- 81.
- Gtech. "Büyük Veri Nedir? Nasıl Kullanılır?". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.gtech.com.tr/buyuk-veri-nedir-nasil-kullanilir/>.
- Gönel Sağıroğlu, Güç. "Medeni Kanun 2.0'ın Yeni "kişisi" Robotlar Olabilir". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.samsunbarosu.org.tr/Detay.aspx?ID=79411>.
- Gülfidan, Osman Serkan. "Hak-Yükümlülük Bağlantısı Çerçevesinde Milli Egemenlik-İnsan Hakları İlişkisi: Hohfeld'in Hak Analizi Üzerinden 1921 Anayasası'nın Yapısal Devrimi" *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi* 3, no.1 (2022): 1- 18.
- Günçiner, Mert. "Shakespeare Gibi Yazabilen Ritim ve Kafiye Ustası Yapay Zekâ". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://gelecekbilimde.net/shakespeare-gibi-yazabilen-ritim-ve-kafiye-ustasi-yapay-zeka/>.
- Güney, Emir. "Kasparov Derin Mavi'ye Karşı: Satranç Ve Yapay Zekâ". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023.

- <https://panorama.khas.edu.tr/kasparov-derin-maviye-karsi-satranc-ve-yapay-zeka-529>.
- Günther, J., F. Münch, S. Beck, S. Löffler, C. Leroux ve R. Labruto. "Issues of Privacy and Electronic Personhood in Robotics" Proceedings - IEEE International Workshop on Robot and Human Interactive Communication (2012): 815- 820.
- Hallevey, Gabriel. "Virtual Criminal Responsibility" *Original Law Review* 6, no. 1 (2010): 6- 27.
- Hanisch, Jochen. *Haftung Für Automation*, Göttingen: Cuvillier (2010).
- Hatemi, Hüseyin. *Medeni Hukuk Tüzel Kişileri I*, İstanbul: İÜHF Yayınları, 1979.
- Heikkinen ve Tiia-Helina. "How Does the Use of Artificial Intelligence Affect the Concept of Fair Trial?" (Faculty Of Law Lund University) 25. Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/8980709>.
- Hildebrandt, Mireille. *Human Law And Computer Law: Comparative Perspectives*, ed. J. Gaakeer, Belçika: Vrije Universiteit Brussel, 2013.
- Hoş, Sibel. "Gpt-4 Nedir? Gpt-3 Vs. Gpt-4 Arasındaki Farklar, Gpt-4 Artık Görselleri De İşleyebiliyor". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.hosting.com.tr/blog/gpt-4/>.
- Hubbard, F. Patrick. "'Do Androids Dream?': Personhood And Intelligent Artifacts' University Of South Carolina Scholar Commons (83 Temp L Rev 405 (2011) (Hubbard, Personhood)).
- Hürriyet. "Pragmatizm Nedir? Felsefede Faydacılık Ne Demek? Pragmatizm Öncüsü (Kurucusu) Hakkında Bilgi". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/pragmatizm-nedir-felsefede-faydacilik-ne-demek-pragmatizm-uncusu->

[kurucusu-hakkinda-bilgi-41625907#:~:text=pragmatizm%2c%20t%3%bcm%20eylem%20ve%20bilgilerin,i%3%a7in%20materyalizm%20ile%20do%c4%9frudan%20ilintilidir.](#) .

- Kaplan Andreas ve Michael Haenlein. "Siri, Siri, in My Hand: Who's The Fairest in the Land? On the Interp Retations, Illustrations, and Implications of Artificial Intelligence" *Business Horizons* 62, no. 1, (2019) 15- 25.
- Kaplan, Jerry. *Artificial Intelligence, What Everyone Needs To Know*, ABD: Oxford University Press, 2016.
- Kara Kılıçarslan, Seda. "Yapay Zekanın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar" *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi* 4, no. 2 (2019): 363- 389.
- Karaaslan, Muzaffer. "Kölelik Yasağının Tarihsel Gelişimi" *Yaşar Hukuk Dergisi* 4, no. 1 (2022): 60- 81.
- Karaaslan, Muzaffer. "Peculium'un Roma Ekonomik Hayatındaki Rolü" *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi* 19. no. Özel Sayı- Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan (2017): 2251-2269.
- Karadeniz Çelebican, Özcan. *Roma Hukuku* Ankara: Turhan Kitabevi, 2019.
- Karadeniz, Özcan. "Roma Hukukunda Peculium Müessesesi" *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25. no. 3 (1968): 179- 194.
- Karaküçük, Yalçın ve Serhat Eker. *Oftalmolojide Yapay Zeka Ve Derin Öğrenme Uygulamaları*, ed.Ahmet Rıza Şahin, Kamil Doğan, Süleyman Sivri, Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2020.
- Karal, Ethem ve Metin Turan. "Hekime Tanı Koymada Yardımcı, Yapay Zekâ Destekli Hastalık Tespit Uzmanı" *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi* 26. no. Özel Sayı, (2021): 100-116.

- Kasap, Atilla. "Güncel Gelişmeler Işığında Türk Hukukunda Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik" *TAÜHFD* 4, no.2 (2022): 485- 555.
- Kasap, Atilla. *Autonomous Vehicles: Tracing the Locus of Regulation and Liability*, İngiltere: Edward Elgar Publishing Ltd, 2022.
- Kaya, Mehmet Bedii. "AB Dijital On Yıl İçin Dijital Hak Ve İlkeler Deklarasyonu(Resmi Olmayan Türkçe Tercüme). Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://mbkaya.com/ab-dijital-hak-ilkeler-deklarasyonu/>.
- Kaya, Z. Ebrar. "Çin'de Robot Hakimler" *Hukuk ve Bilişim Dergisi*. Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://hukukvebilisim.org/cinde-robot-hakimler/>.
- Kelep Pekmez, Tuba. "Otonom Araç Kullanımından Doğan Cezai Sorumluluk: Türk Hukuku Açısından Genel Bir Değerlendirme", *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 6, no. 2 (2018): 173- 195.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. . *Medeni Hukuk (Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku)* , Ankara: Turhan Kitabevi, 2018.
- Kinikoğlu, Batu, Yücel Hamzaoğlu ve Melike Hamzaoğlu. "Otonom Araçlardan Kaynaklanan Kazalarda Hukuki Sorumluluk Rejimi" *Adalet Dergisi* 66, no. 1 (2021): 333- 377.
- Koçhisarlıoğlu, Cengiz ve Özlem Söğütlü Erişgin. "Hayvanın Hukukî Konumu" *Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi* 8, no. Özel Sayı- Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan (2013): 1691- 1723.
- Kudret, Hüseyin Ali ve Semra Nubihar Mente. "Köleliğin Kılıf Değiştirmiş Hali: Modern Kölelik" *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, no. 2 (2022): 993- 10666.
- Kurtuluş, Berkcan. "Yapay Zeka Ve Hukuk". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. https://hukukvebilisim.org/yapay-zeka-ve-hukuk/#Yapay_Zeka_Hukuku.

- Lashbrooke, E. C. *An Artificial Intelligence Approach to Legal Reasoning* ed. Anne Von Der Lieth Gardner, Bradford Books, 1988.
- Mccarthy, John. "What Is Aı?/Basic Questions". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <http://jmc.stanford.edu/artificial-intelligence/what-is-ai/index.html>.
- Nebioğlu, Osman ve Bülent Nuri Esen. *Kölelik Ve Hürriyet*, İstanbul: Nebioğlu Yayınevi http://bulentnuriesen.com/kitap/kolelik_ve_hurriyet.pdf.
- Oğuzman, M. Kemal ve Nami Barlas. *Medeni Hukuk*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018.
- Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir. *Kişiler Hukuku (Gerçek Ve Tüzel Kişiler)* İstanbul: Filiz Kitapevi, 2016.
- Özcan, Barış. "Yapay Zeka Dünyasındaki En Büyük Sıçrama Gerçekleşti! Gpt-3 Nedir?". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=r2dqgdktuvg>.
- Önder, Murat. *Disiplinlerarası Politika Vizyonu Ve Stratejiler* ed. İbrahim Demir, Ankara: İksad Yayınevi, 2020.
- Özdemir, Türkoğlu. "Roma Hukukunda Actio De Peculio" *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no.2 (2005): 103-135.
- Pagallo, Ugo. "Vital, Sophia, and Co.—The Quest for the Legal Personhood of Robots" , *Law School, University of Turin*, 9 no. 230 (2018) : 1. doi:10.3390/info9090230.
- Sarı, Onur. "Yapay Zekânın Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Sorumluluk" *TBB Dergisi* 32, no.147 (2020) : 251- 312.
- Serozan, Rona. *Medeni Hukuk/ Genel Bölüm Kişiler Hukuku*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013.
- Solaiman, S. M.. "Legal Personality of Robots, Corporations, Idols and Chimpanzees: A Quest for Legitimacy" *University of Wollongongs Faculty Of Law* 25, no. 2 (2017)

- Solum, Lawrence B.. "Legal Personhood for Artificial Intelligences" *North Carolina Law Review* 70 no. 4 :
- Sun, Chuen-Tsai. "Toward the Human–Robot Co-Existence Society: On Safety Intelligence for Next Generation Robots" *International Journal of Social Robotics* (2009)
- Şener, Oruç Hami. *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Taşdelen, Deniz İhsan. "İkinci Dünya Savaşı'nın Kaderini Değiştiren Kriptolog: Alan Turing" Milliyet.com, Erişim tarihi; Nisan 16, 2023. <https://www.milliyet.com.tr/molatik/galeri/ikinci-dunya-savasinin-kaderini-degistiren-kriptolog-alan-turing-85419/1>.
- Taulli, Tom. *Artificial Intelligence Basics: A Non-Technical Introduction*, Berkeley Kaliforniya: Apress, 2019.
- TDK. <https://sozluk.gov.tr/>.
- The University Of Memphis, "Computational Law", Memphis.edu, Erişim tarihi: Nisan 16, 2023. https://www.memphis.edu/law/documents/computational_law.pdf.
- TRT Haber, "Yargının Yükünü Yapay Zeka Hafifletecek". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/yarginin-yukunu-yapay-zeka-hafifletecek-697869.html>.
- White, Frederick J.. "Personhood: An Essential Characteristic of the Human Species" *The Linacre Quarterly* 80, no.1 (2013: 74 - 97).
- Yıldırım, Ömer. "Pragmatizm Nedir, Faydacılık Nedir?". Erişim Tarihi: Nisan 16, 2023. <https://www.felsefe.gen.tr/pragmatizm-faydacilik-nedir-ne-demektir/>.

Yılmaz, Atınc ve Umut Kaya. *Derin Öğrenme* İstanbul: KODLAB, 2020.

Yiğit Erku, A. Erdem Öner ve Orçun Yöntem. "Otonom Araçların Otomotiv Sektörüne Etkileri ve Beraberinde Getirdiği Yenilikler" *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi Özel Sayı* (2020): 181- 186.

Zimmerman, Evan J.. "Machine Minds: Frontiers in Legal Personhood" 8 (yayınlanmamış taslak metin), <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2563965>.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author has not declared whether this work has received any financial support.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Ethics Committee Approval: The author stated that ethics committee approval is not required.
